This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

J. 4599.

J. 4599.

J4599

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186187932

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 4599

O POBOLJŠANJU

ĆUDOREDNOSTI SVETJENSTVA.

OD

PAVLA STOOSA,

PODJAŠPRIŠTA I ŽUPNIKA POKUPSKOGA.

Digitized by Google

Digitized by Google

O POBOLJŠANJU

ĆUDOREDNOSTI SVETJENSTVA.

122877

OD

PAVLA STOÓSA,

PODJAŠPRIŠTA I ŽUPNIKA POKUPSKOGA.

U ZAGREBU.

TISKOM NARODNE TISKARNICE DRA. LJUDEVITA GAJA.

1848.

Digitized by Google

J 4599

„Svaki usad, koi nije sadio otac moj nebeski, izkorienit će se.“

Isukârst kod S. Mat. d. XV. r. 13.

MINISTERSTVA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
SLOVANSKÁ KNIHOVNA
V PRAZE

Digitized by Google

UVOD.

Saberi se, dušo moja! i sjedini u jedinom Bogu sile svoje, da u razvijanju načelah, vodećih k popravljanju ćudorednosti oniuh, koji su medju Bogom i čoviekom posriedovatelji, i koji imaju biti ogledalo svieta, nečinim krivice ni nebu ni zemlji, — već da što reknem, služi na umnoženje slave božje i spasenje svietovno i viečito čoviečanstva a osobito milog roda moga, kroz tolike viekove jadno zapuštenog.

A Ti, koi si krilom vriemena tvoga razbio sužanstva verige, koje su kroz mnoga stolietja diecu tvoju na zemlji sapinjale!

Ti, koi si osušio kàrvavi znoj težakah, kroz mnoga stolietja bez svake platje boljarom hranu skàrbećih, polja i gore prevratjajućih!

Ti, koi si gvozdenu šibu, koja je narode gonila pod jaram, teda prelomio! — i sravnao zarobljenih

Digitized by Google

koliena k zemlji na pedepsu hiljadoput privinuta; — koi si ruke narodah uz plač i cvilenje pram nebu protegnute teda za dugim uzdisanjem pomilovao, (oh da bi još tako bratji našoj, pretežki jaram turski podnašajućoj učinio! —)

Ti, koi si otvorio put tolikim suzam u sàrdcu zabitim, da se izlievaju kroz čoviekoljubne grudi, i duša duši rane svoje pokazati, i liek u zajemnoj ljubavi, što do sad nebiaše slobodno, potražiti smije; — koi si time blažene svega neba prozore otvorio, da idu do zemlje ljuvene zrake tvoje viečne sjajnosti, kojimi će kàrv Apostolah, za vieru Isusovu padnuvših, očistit se od smrada boljarskih stopah, kojimi na zarobljenje tolikih narodah kroz mnoga i mnoga stolietja ista kàrv sveta gažena biaše!

Ti, ti Bože svamogući, pomozi meni i mome narodu, da nas sajavi vihar iz dubokih sriedoviečne prošastnosti jazah sad najbolje, kad je vatra pakla posvetjenom oslobodjenja sviuh narodah vodom polijana, vrielim žamorom put neba se vijući, zlokobno neobsieni, i da neizbaci navadni grom osvete svoje na pogàrdjenje i razrovanje svetog lica tvoga, koje se u narodu mome vàrlim osviestjenja čuvstvom, i slobodnim pameti razlogom, a u duši mojoj nježnom prama čoviečanstvu i domovini mojoj ljubavju, pojavlja!

Ti, ti Bože znadeš, da u tome pisanja moga predmetu neimam nikakve nečiste svàrhe. Ta za koga bi i imao? da li za tielo moje?

Digitized by Google

O Bože, tko neznade, da sam ja tužni u domovini mojoj càrvić, da,— odkada sam u nesrietnome gnjezdu medju otrovanom Kupom i Goricom zelenom — božje stado paseći, sveudilj jad jadujem, tugu tugujem, i odtuda lieta i lieta bol bolujem, toliko puta skoro već nošen na viečito snivanje u krevetu hladna groba, te i sad izvan kućice moje, sluteći zlokobna kovàrstva naprama ljubećim svoj narod nanišana, boraviti moram, sav žalostan i sàrdcem kloneći!

Nedaj, Bože, nedaj, da me radi privàrženosti k svetom viečne istine vrielu pogazi oholost boljarskog vieka, jošte *stražnjom* silom od munje i gromovah prieteća, koja smàrtni založaj, staroj majci naroda moga, omraznom sriednjeg vieka kašikom u slobodne usti siluje!

A ti majko moja sladka, otačbino draga, ljubavju od niedarca tvoga učini poslušnu diečicu tvoju na rieči jednog svetjenika, koi, mnogim izkustvom kod visokih dvorovah, i nizkih ladanjskih kolibicah pomnjo càrpljenim, providjen, poznade rane čoviečanstva, a najbolje naroda svoga, — i možebiti za očistiti je i za izliečiti, predstavit će dobar liek, samo ako ga kakvim načinom nezabaci boljarska oholost, što neimade diplom liečnički i svitu odlikovanja u svietu velikih duhovah, to jest, što neizlaze misli njegove iz uzvišenih na najveća dostojanstva glavah, već iz neznatne duše, koju nosi jedna šaka jošter poniešto živoga praška po zemljici càrnoj; koja je ipak pod tvojim, visoki Bože! nebom i kroz tvoju milost jednakim pravom, kako i najveći vladari zemlje, dužna rodu svom služiti.

Digitized by Google

O dopusti Bože, da jur kroz bistri pogled u hram viečne istine dobijem mogućnost po gdiekoju sjajnu zraku iz sunašca tvoga pred narod moj na vidilo iznesti!

Pripoznajem, da sam ubog i neznatan, da sam slabo diete za toliko poduzetje; ali ufam se pomoćju tvojom stupiti u broj one diečice, koja su niegda *„Slava sinu Davidovom“* vikala u jerosolimskoj càrkvi, — i koju si ti, Isuse mili! uzeo pod obranu naproti principom svetjenstva i pisaocem govoreći: *„dà kako nikadar nijeste čitali: jer iz ustiuh diečice i sisajućih učinio si hvalu.“* Mat. d. XXI. r. 16.

Digitized by Google

DIO I.

Dakle u ime božje! Ponajprije napomenuti valja, da, kakogod za prepoznati koju osobu, najprije se na lice gledati mora, — tako i za prepoznati sveto zvanje svetjenikah potriebno je prije svega na njihov naslov, iz istog zvanja izvadjen, kanoti na glavu i duhovno lice svetjenstva, svàrnuti oko pameti.

Polag ovog naslova svetjenici imaju biti posvetjeni viečne istine čuvari i razprostiratelji na obrazovanje duhovah stanujućih u ljudskih tielesih, da Bogu sveudilj spodobniji bivaju, na umnožavanje slave božje, svoju pako srieću, i sveudiljno-viečito spasenje.

Ovomu dakle najsvetijemu zvanju posvetjeni imenuju se *svetjenici* od svetosti zvanja i svoga k tom zvanju posvetjenja.

Dok sada kažem i tvàrdim, da svetjenici moraju istinu viečnu neizopačenu u najčistijem licu začuvati, i kroz nju pretakati duhove tako, da se od prašine zemaljske u Bogu očiste, i koliko je najviše moguće, u njega pretvore, — te sjajnimi zrakami njegovih vlastitostih narešeni, kako Bog š njimi, tako oni još više Bogom vele blaženo se ponose i slastni život na obodvojem svietu borave.

U ovakovu svàrhu viečne istine čuvanje i razprostiranje tvàrdeći ovako sborim: da tko šta čuva i drugim

Digitized by Google

priobćuje, ono sám vidieti i poznati mora; a vidieti i poznati nemože, ako nedokuči; a kako će dokučiti, ako neima k tomu sposobnosti; i kako će imati sposobnosti, ako nisu ćudoredna uredjenja stališa svetjenskog takova, uslied kojih bivali bi sposobni čuvari viečne istine?

Ćudoredna dakle uredjenja svetjenstva moraju biti, takova, da je dusi, budući jur po prirodi od najmilieg sàrdca i od najsjajnie pameti, rado prigàrle.

Takovi će stopàrv biti pravim licem Isusovim i predhodnicom zviezdom kod stada gospodovog.

Takovi budu ublažujući primier svim i sliednjim, osobito u oniuh, koja su kako god u svakoj obiteli tako i u cieloj dàržavi najvažnije stvari, od kojih zavisi srieća svega naroda.

Koja su pako ova? Skoro bi mi polag dosadanjeg pokvarenog ponjatja o stvarih svetjenička čednost, i ćut nježnosti uzkratila izreći ova radi gadnog sumničenja zlih ljudih, kojim dobro ide, dok narodi stenju pod màrzlom sienom nečuvstva i sliepote, baš ako bi sva propala svetjenička snaga i kriepost.

Ali ipak morao bi izreći s poštenjem i dostojnom pobožnostju ono, što je sám mili Isus na posvetjenost (sacramenat) uzvisio, i što pamet božju, um Boga višnjega udilj pramalietuje i pomladjuje u tome svietu, i od koliena do koliena predaje —; što je izvor — ne kroz umietnost — već kroz čistu prirodu ljubavi i nježnosti čoviečanske, i što je jedino kadro nagnutja čoviečanska u posvetjenoj ljubavi unutar granicah čednosti pridàržati, — a pomanjkanje toga izvàrgava svetjenstvo očitoj pogibeli neslobodne ljubavi, koju je riedko koja svetjenička duša nadvladala.

Digitized by Google

Jer ovakova neslobodna ljubav nije tako mala stvar, kako mnogi misle; ona bo veliki upliv imade u razkidanje ćudorednosti narodah: a sdruge strani istoj neslobodnoj ljubavi svetjeničtva nemogućno je polag ovakvog uredjenja, koje kàrvi i naravi zdravog čovieka silu čini, medju postaviti; jer svaka strogost i sve pedepse do toga samo cielu stvar dovesti mogu, da se obdàržava ono: *„Si non caste, saltem caute;“* a to je ravno, što široka vrata mnienju od tako nazvanog svetjeničkog *Jezuitizma* otvara.

O valjanosti takovog umstovanja u duši mojoj osviedočen, okrećem načelo suprot ponjatju stvarih polag zgoriele filosofie sriednjeg vieka izraženih, te velim: da bi ovakova čednost moja, kojom bi zanijekao potriebu svetjenika, da se s osobom drugoga spola sjedini u družtvo pozakonjenja, ne kroz ime *„gospodarica,“* koje je zaista tolikomu sumnjičenju i pogibeli grieha izvàrženo — već kroz sveti sakramenat, da bi, velim, ovakova čednost moja upravo nečednost bila; — jer tim bi kazao, da mi se bolje dopada uredjenje, koje svetjenstvo kroz coelibat k razuzdanosti bez dvojbe vodi. —

To je sveta istina, ma se tko kako mu god drago sakrivao plaštem svetosti i zlo tumačenimi izrazi apostolskimi, te se proti ovakvomu očitovanju pred svietom lukavim gnjevom razpalio.— Što se svetoga pisma tiče, ono se gledè toga vàrlo dobro slaže s neuzkolebivim zakonom božje naravi, što, kakono se nadam, moći ću dokazati malo niže.

Neka svaki oprosti, saviestno bo govorim o onomu što je istinito; a ja zato s druge strane i ono od-

Digitized by Google

pàrto kažem, da imade ipak svetjenikah, koji u plemenitom ćutjenstvu, imajuć pred očima poštenje stališa i osobe svoje mnogo krote nagnutja svoja, i liepi primier od savàršenstva u toj struci umierenosti svoje pokazuju.

Pa ravno to su malo ne svi oni, koji priznavaju potriebu ženitbe, imade bo velik dio svetjenikah, koji polag najbolje volje svoje nisu kadri gaziti po gorućem uglenju i neopeći se — pa mnogi ipak misle, da je bolje spačku tàrpiti, nego ovaj zakon ne od apostolskih vriemenah, već po najviše od sriednjeg vieka, ukinuti. —

Težko sam se, vierujte mi, bratjo moja, nakanio da ovo kažem, jer znam, bratjo, da je to stvar dvojakoga oblika, da je proti poštenju duhovničkomu na vidilo iznašati bolne rane bratje svoje.

Ali došlo je sad do toga, da je nepoštenje veće hotieti ono zanijekati i tajati, što sav sviet vidi, — ono nadalje sakrivati, i podmuklo zamučati, što mi ni krivi ni dužni nismo.

Tek onda bi postali krivci mnogih zalah i biedah, koje su proizticale iz takovih naredjenjah, koja su mnogo dopriniela k tridesetogodišnjemu ratu, k prolievanju tolike kàrvi, k razciepanju càrkve Isusove, k rastanku bratje jednokàrvne, — koja su dopriniela k upropastjenju mira i sloge, te pomogla učiniti to, da se svako čuvstvo plemenitije, ako ne u zametku, a to jamačno u klici i razvijanju, pretvorilo u otrovno ujedanje i medjusobno pogàrdjenje.

Što je sviet kroza nje stekao? Ništa, nego to: da je pomàrčalo zlatno sunce ćudorednosti, bogoštovanja i

Digitized by Google

medjusobne ljubavi, a svestrano razvila se lukavština u natiecanju k slavohlepnosti i taštini u božjih stvarih, na toliko, da ako izuzmeš gdiekoje svete osobe, veća je stran svieta, nije tomu davno, počinila pod plaštem svetosti okrutničtva, te uslied toga, ljudskimi tielesi ložila vatru, progonila i potukla inoviernike sve radi uvriedjene slavohlepne taštine svoje, a pod izlikom razprostiranja imena božjega!

Isukàrste mili! tà ti si prikovan niekoč k sramotnomu dàrvetu vikao: *„Otče, oprosti im, jer neznadu, šta čine!“*

Temelj tvoga dielovanja biaše ljubav, a ne progonstvo, pa šta sve nisu tvoji sliedbenici na zemlji počinili?

Isuse moj mili, ti mi se vidiš, kao da si kod većeg broja u kàrstjanskom svietu propao!

Ti viečne istine sveto tielo i duša! Ti rieči u život doveditelju!

Ti koi si božje misli u ljudskih sàrdcah u ono doba najtamnie noći oživio, da se božje ime svuda sveti, i kraljestvo višnjega k nam dodje, da biva tako na zemlji kako i nebu, tako u činih kako i u vedrih zrakah najčistie pameti, da bude u nas volja božja, puna istine i milosti, koja su kruh naš svakdanji, za kojim gladan teži sviet savkoliki. Nahranjen š njime imao bi svaki nagon na oproštenje svih dugovah iskàrnjega svoga, to jest, imao bi ljubav, i nebi bio naveden kroz napasti na zlo dielo, — već obasjat sjajnostju neba, to jest živući u pravom znanju, što je taj život, što je volja božja, što je duhovah kraljestvo, u kojem, polag svete viere i želje sàrdca ljudskoga, stanuju same dobre, same

Digitized by Google

čiste i premile raja duše. Kakovo mora isto to kraljestvo biti na zemlji ovoj, gdie su duhovi k tielesom, k prahu zemaljskom, k toploj kàrvi i k zakonu majke prirode privezani, pa onda nebi bio zadovoljan s tim, što ova zna, nego bi i uredio takova na zemlji kraljestva.

Isuse, to su bila tvoja na zemlji načela, koja si u kratkom „otčenašu“ za molitvu dao učenikom svojim, da ju oni razmišljavaju, i što su smislili, množtvo nauče, i što uče, u čin pretvore, da tako rieč tielom postane u cielome svietu.

Ali sviet oholi, sviet lakom, sviet puteni, sviet kàrvopija krenù i izopači načela života za temelje ubojstva duhovah.

I tako ti se dogodi da, što bi svàrha, ono postade sriedstvom okrutnog samožitja; tako se dogodi, da si ti, viečna istino, lišena i strovaljena sa kraljevskog prestolja svoga, postala služkinjom oholosti čoviečanske!

Jao si ga onome, koi bi se bio u prošastome vieku usudio kazati to onim, koje biaše vietar slavohlepnosti uzdignuo na vàrhunac hyerarkičnog stabla càrkve!

Žarkom munjom oka svoga bili bi prolazili kroz ove slovice moga očitovanja, kako bi obasule i pridàržale se, kano hàrdja gvoždja, pameti njihove zle misli o nagonu, koi me nagna da ovo izkažem.

Nevidi li se već odavle, u koliko robstvo, med kakove goleme zaprieke biaše natieran svaki razvitak duha za poboljšanje srieće čoviečanske!

Dok je koja dàržava, pritisnuta oda svuda boljari, stekla kakav boljarski ustav, zavisilo je razvijanje

Digitized by Google

istine viečne sasvim od njih; a možeš si misliti, koliko su oni dopustili, da se od nje za dobro naroda u sviet uvuče i po njemu razidje. —

Pa to je uzrok, gospodo moja, zašto sada tako zlo stoje i najpravednije stvari. —

Vaša je oholost tomu kriva, vaše monopoliziranje sa umom i prosvietom.

Jer vi ste svako ino umstvovanje na vagu interesah vaših postavljali, pa ako je bilo bolje, pravednije, pretežnije, nego li slasti samožitja vašeg, onda ste osudili najčistija mnienja i podmetali im griehe svakojake.

Ja vam još i sada kažem, da što se tog dielca moga tiče, u njem me neveseli ništa drugo nego gola istina i njezino kod ljudih izobraženijih priznanje, da ju tim laglje postavim u niedarce narodu mome.

Vierovao tko nevierovao, ja neimam slavohlepnosti nikakve, već sva ćutjenja moja stopljena su u ljubav — za koju Bogu hvalim — u ljubav onu, koju je mili Isukàrst nas učio.

Sviet neće biti srietan — to duboko osietjam u duši mojoj — dok god nepoprime onaj izraz Isusov: *„koi je veći medju vami, neka bude kano manji.“*

Ništa nego slavohlepnost utamanjuje i skanča sviet ovaj.

I danas je jošte medju mnozimi od naših boljarska slavohlepnost, koja čezne i gine za izvanjskim odlikovanjem.

Dobro, ah blaženo ti sàrdce ono, koje se zadovoljuje samo time, što se priznaju i uvažavaju zasluge, izviruće iz dobrih dielah, kao iz dobra vrutka hladna vodica.

Digitized by Google

Nastojanje okó toga je liepo, dobro, a ako to željkuješ, želja ti je, brate, pravedna i hvale vriedna.

Ali sàrdce koje ima za svàrhu, da steče robsko obožavanje od sliepih privàrženikah svojih, ili, da time utemelji blagostanje svoje na način boljarski, da zadobije vlast, kojom bude moglo gospodovati s drugimi, s bratjom svojom, i udieliti laskavcem svojim milostinje kakve, takovo je, velim vam bratjo, teženje prokleto i uvuče u grob i vas i slobodan zavičaj vaš.

U istinu velim vam, tko želi znati, da li se čini moji s ovim naukom slažu, neka prelieti umom svu prošastnost moju, te još i kod stada moga neka se upita i uputi, da li istina što velim. Ali da tko nemisli, da se samo time hvalim i zato ponosim, očitujem, da se na čine moje samo iz toga jedinog uzroka pozivljem, da vieruje sviet ovim riečim, koje želim da rodom urode za poboljšanje srieće čoviečanske.

Jer što sam ja do sad kod stada moga učinio, — kakove misli goje o meni ovce moje, — kakovog sam se u svakoj prilici prama onim, koje meni povieri milost božja, pokazao i dušom i tielom — što sam sve pretàrpio, — koliko suzah prolio: to još nisam ni priateljem mojim, a kamo li ostalomu svietu priobćio; premda mi je to dosta putah umnožavalo gorkosti duše moje; premda me je to, što sam tolike jade na sàrdcu pregorieti morao, sám samcat, bez svakoga sviedoka, obvilo càrnom tugom. Dok sam ja podnosio ovako múkom mučeć jade svoje, raztrubili su ti drugi i putem istih novinah kojekakve malenkosti na dokaz svojih stečenih zaslugah.

Digitized by Google

A kakovo je gledè ćudorednosti stanje naroda i iste domorodne bratje, vidi se otale, što je malo koju dušu zaboliela glava, kako da ja živim medju najgorjimi o cieloj biskupii okolnostmi, gdie za duhovni život sàrdca dobivam za hranu sám otrov otrovan.

Ja ipak nikoga netužim, proti nikomu niti jedne zle rieči neizustih nikada, još biežim miesto, gdie bi se sumnjičenje kakovo poroditi moglo kao da sam se radi jadah mojih potužio, i to zato da ukinem uzroka još većim suzam života moga.

Što sam sad izrieko, to je sve moje izriečje, niti toga ne bi bio kazivao, da mi ne bi sàrdce od tuge pucalo, kojoj već nisam kadar odolieti.

Jer bi mi i sad povoljnie bilo odmah poginuti, no poćutiti, kako mi po koi protivnik istine paklenom lažju ubojiti mač u sàrdce zabada.

Niti pregolemo kamenje na pàrsiuh nebi mi tako ugnjetavalo dušu, kako nemili nutàrnji jadi život moj gorko razjedaju.

Pa ipak izvan andjela dobre sviesti nije mi utiehe u bratji mojoj.

Tà nikomu nije ni na um palo potražiti način, premda sam mnoge visoke osobe molio, da me izvedu iz nesrietne zemlje, gdie me je tuga već svega proždàrla, i prebacivala me iz jedne bolesti kroz lieta i lieta u drugu, dok me je eto sad tamo dovela, da sam morao preko praga svojega na tudji doći, samo da se uklonim nakazam, u sàrdcu niekojih prostakah gnjezdo imajućim, koje dokazi ljubavi i poštenja moga nemogu dovesti k tomu, da ono, što jesam iz ciele duše moje, u meni bi vidieli.

Digitized by Google

To sam čekao i dočekao, tužan, za vieru i ljubav moju, radi koje sam već i niekoč u Zagrebu gradu, zato što sam pomagao i nastajavao svom snagom sàrdca i duše okó pàrvog utemeljenja svete narodnosti naše, boravio gorke dane. Zato bih u visokom dvoru najvećega pastira toliko putah razcviljen i obasut gorućem ugljevjem, koje me još danas peče u nježnom čuvstvu duše, pa bez svakog priznanja, bez iskàrnog, bratskog pomilovanja!

Malo je bratjo, u domovini, što se višjih osobah tiče, čiste krieposti, malo pravog domoljubja, a sa svime malo pravog bratinskog čuvstva!

Medjutim kao što sam k ljubavi naroda moga, gdie su grobovi otacah i pradiedovah naših kroz viekove u svetoj uspomeni, već od početka došao ničijem drugim nego vlastitim, nutàrnjim nagonom: tako i sad ostajem na osamnaestogodišnoj *) stazi mog u domorodnom duhu

---

*) Da nebi tko dvojio o istini riečih mojih, — kao da bi ja godine mog nastojanja na domorodnoj stazi, na koju po vlastitom nagonu sàrdca moga godine 1831 stupih, pretierano izrekao, — za dokaz dodajem na svàrhi stihove u hàrvatskom nariečju, kako sam je za onda (najmre god. 1831) tiskane, Kuševiću, u ono doba prabilježniku trojedne kraljevine, poklonio, a kasnije, naime god. 1835, primljene su u Danicu pod brojem 3. dana 24. prosinca. Sada je, kao sliku domovine, tim radje dajem na svietlo, buduć su se u njoj mnoga za čudit se, poročanstva izpunila, kakono je ono: „Mesec potemne, svetlost (zviezde) nestane; onda od lietenja majčine siene k savskoj vodici, valjda s one strane, i kakova znamenja ondie nadje; pa onda, kako se je opet ukazao miesec (u danici):

„Zatog pak oblak v zraku razpukne —
„I mesec beli van se nalukne —“

nadalje od kraljičinog sina, izlazećega iz jedne pećine, kakti groba:

Digitized by Google

odpàrtog poslovanja, težeći polag mogućnosti što više doprinieti k razvitku prave čoviečnosti shodnim narodnim putem, i to polag osnove kroz svete stope Isukàrstove pred nami naznačene.

Netražim zato ni nagrade, ni odlikovanja, ni slave; jedino bi me kriepilo istinsko priznanje od bratje moje.

Jer znam, da kakogod je slavno težiti za poštenjem, ljubavju i uzveličenjem roda svoga: tako hlepiti za nagradom, odlikovanjem i slavom je istome rodu i ostaloj zaslužnoj bratji veoma pogibeljno.

Ljubav kod naroda je najliepši spomenik, najmilije odlikovanje i najveća slava; a to biva s obdàržavanjem onog Isusovog izriečja: *koi je u vama veći, neka bude kano manji.*“

Znati će narod, znati će potomstvo, tko je šta doprineo k njegovoj srieći, bio on car od časti, ili krotki pljugompljužac od zanata.

Koi ima više, dužan je učiniti više, a manji manje polag mogućnosti svoje.

Orač L. Quinctio Cincinnato je veći u očiuh pametnoga čovieka nego svi carevi pred velikim Škenderom i za njim do najvećeg i najlukavieg bojnika Napoleona!

Ali oprosti, mili čitatelju, što sam izvan obruba predmeta moga posàrnuo! Tà nisam kadar u takovih

---

„Tamo, gde negda horvatski kralji
„Svoje palače jesu imali. —“ itd.

Bože daj, da bi slika ove kraljice na novo milozvučno probudila sve Hàrvate za braniti starinsko svoje poštenje!

Digitized by Google

vriemenah i takovih okolnostih mojih nastrojenom stazom ići, da neodlivam tugu i suze moje iz prenapunjenog sàrdca moga. To mi jedino još podiže kloneće grudi, kad dielim žalosti moje s takovimi po dalekoj zemlji čitatelji, koji u plemenitom ćutjenstvu svojem osietjaju pretežke jade sàrdca moga, te iz dalekih sveta krajevah raztužene svoje duše svrate milo oko na mene.

Prelazim opet bliže k predmetu, i jur navadjam dokaze iz svetog pisma.

Digitized by Google

DIO II.

O kako se liepo sad polje preda mnom otvara! polje božje, polje sveto, knjiga mudrosti božje, knjiga istine viečne!

Polag ove mora se izpuniti, što je mili Isus rekao: *„Svaki usad, koi nije sadio otac moj nebeski, izkorienit će se.“* Mat. d. XV. r. 13.

Dali su pako diela od malo prije pred sriednjem i istog sriednjeg vieka bila usiev božji? u duhu onom, koi je biesnio biesnilom poganinskim, u zajam Neronu, Maksiminu, Diokletu i ostalim progoniteljem kàrstjanstva?

Da li mogu biti svega svieta umàrle glave jače od riečih onoga, koi reče: *„Nebo će i zemlja proći, a rieči moje neće proći!“*

Da li je tko od Isukàrsta, da li od Pavla Apostola jači stup càrkve?

A tko učini tolike svetjenike dionicim grieha u d. V. r. 28. kod Matea naznačenog? *)

Nije li uredjenje bezženstva spodobno čovieku, koi polag r. 32. u istom dielu svoju odpuštenu ženu čini

---

*) „Ja pako velim vam: da svaki, koi bude vidio ženu za poželieti ju, vre je š njom bludio u sàrdcu svome.“

Digitized by Google

bludnicom? Da li nečini isto uredjenje tolike svetjenike nasladnimi bludnici? *)

Ta nije li ova naredba càrkve sriedovièčne ono oko spačku davajuće, od kojeg Isus u V. d. r. 29. kod Matea govori? **)

Tko pako može zanijekati tolike spačke zakonom bezženstva prouzročene?

Tà možebiti već zato nije spačka, što sviet nehotice priznaje nepravdu toga uredjenja u svetjenikah te zato kroz pàrste gleda sve slične pogrieške u svetjenstvu, svako nemilosàrdje naprama takvim griešnikom za nečoviečno dàržeći?

Nije li radi toga isti svietovni stališ takodjer prama sebi u strogosti popustio? nevoli li i on većom stranom ostati bez žene, nego ženit se?

Nije li radi toga svuda tolika razuzdanost nastala?

Čemu imadu ponajviše zahvaliti bezsupružtvo svoje tolike zaostavše dievice po gradovih, koje nuždno, pa zato često i nečisto žive?

Da li neznamo, da one za moći živieti — traže, da se dopadnu; — a neradja li ta želja i taštinu u opravi?

Tko nezna da ruho mnogo stoji? a bez njega misle sirote, da se nemogu dopasti.

Tako tako, pa trieba nešto i jesti za pokriepiti tielo; a odkuda?

---

*) „Ego autem dico vobis: quia omnis: *qui dimiserit uxorem suam*, excepta fornicationis causa, *facit eam moechari.*“

**) „Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gahennam.“

Digitized by Google

Radit im se nedopada, a i sladko je ništa neraditi: što dakle biva? ništa dobra: sliepo se bacaju u naručaj bludnoj Veneri, koja tielo razblaži al i slabi, pa tim unutàrnjim smradom krèpi se i hrani mlado tielo, prije vriemena nemilo satàrto.

Tko je dakle najviše kriv da je to krasno cvietje čoviečanstva tako nemilice uvehlo?

Uzdàrktaj mačušice nesrietna! koja si u sriednjem vieku zabacila majčino lice od apostolskih vriemenah!

Majčino sàrdce starinske càrkve nije mačuhinski sililo, već je polag drugoga za Isukàrstom otca svoga, Pavla Apostola, svietovalo samo, komu je moguće, dievojački stališ, za Bogu tim viernie služiti moći; a ti si diecu tvoju prisilila na obdàržavanje onoga, što bez spačke, i bez tako gorkih posliedicah — svatko obdàržati nemože!

Što znade mladić u dvadeset tretjoj godini, u tišini plemenitijih života čuvstvah, kako će se o tom životu kasnie osviedočiti; medju kakovimi će se plamovi razigrati njegovo sàrdce, — i koje će *požude* stupiti u grudi njegove, i kakvim će cieli svoj viek postati robom neslobodne ljubavi, za koje čarobnim blaženstvom uzdisajući, sve će bolje izpuniti nego ono, što Pavao Apostol u knjizi I. na Korinthiane pisanoj u dielu VII. redu 32. reče: *„da koi je bez drugarice, skàrbi se za ona, koja su gospodina, kako da se dopadne Bogu;“ „Koi je pako s drugaricom, skàrbi se za ona, koja su svietovna, kako da se dopadne supruzi, i razdvojen jest.“*

Ali on dade taj saviet kàrstjanom, ne da ih siluje, nego da se polag poznanja naravi svoje slobodnom voljom odluče na dievojački stališ, kojìm je moguće, jerbo

Digitized by Google

i to reče, da: *koji se neuzprežu, nek se žene, jer je bolje ženit se, nego gorieti.*“ d. VII. r. 9.

Tko pako pametno može misliti, da mladić, koi bi reć, jedino radi boljeg življenja, radi samog skoro kruha, (jer, koji bi u duhu pravoga nutàrnjega zvanja to učinili, tih veoma malo imade) u stališ svetjenstva stupi, da je on u sebi odlučio, sav svoj život u dievojačtvu provesti?

Ako pako neostane u dievojačtvu, mislite li da Pavlu Apostolu nije do toga stalo, nego samo do toga da drugarice neima?

Gledajte otci, kamo ste zabasali! Koliko ih ima što su tim uredjenjem dvolični, i potajni svieta varalice postali, koji bi inače s kriepostnom drugaricom pružili liepi primier od poštenja, čednosti, jedne rieči na sàrdcu i na jeziku, od sloge i ljubavi.

Onda bi se malko jače glave nego što do sada, svetjeničtvu posvetile; ovaj stališ nebi bio samo utočište oniuh, koji se boje, da bi — kao svietovni — posve kukavno živili, ili nikad se nad mužadiom višje popeli.

Pavao Apostol nije si protusloviti mogao, njegov dakle saviet mora se tako uzeti, da čoviek, koi u istini ćuti, da je pozvan za služiti jedinome Bogu, slobodno, a nerobski odabere dievojački život tako, da mu je prosto ženit se ili dievcem ostati.

Onda je stopàrv prava kriepost, kad ovu volju svaki dan u sebi potvàrdjuje, a ne kad se jedanput samo u svome životu na to odluči, te onda ga zakon siluje, da viekom pri pàrvoj odluci ostane, ma se tomu i opiralo njegovo porad izgubljene slobodne volje razjareno čuv-

Digitized by Google

stvo, kojim zakon taj prezirući, neslobodnoj se ljubavi u krilo baca. —

Znao je to svetac Pavao Apostol, ter zato je o naznačenomu savietu dodao u redu 35. istog diela: *Nadilje to za korist vašu kažem: ne da vam zanjku nametnem.*“

Opet u 25. redu tog diela: „*Od dievicah pako zapoviedi gospodinove neimam, saviet pako dajem.*“

U 26. redu: „*Sudim dakle, da je to dobro radi nastoječe potriebe, jer dobro je čovieku tako bili.*“

To to, mili moji, radi nastojeće potriebe, jer su se progonstva tad svuda pojavljivala, ne pako da se i onda to strogo dàrži, kad progonstvah više nije, kad dobar primier od sloge u zakonskome žene i muža družtvu, i od dobrog diečice odhranjivanja čoviečanstvu više koristiti može, nego prenavljano dievojačtvo, koje izmedju stotine komaj jedan, i taj težko obdàržava.

Pa je svetac Pavao ovaj saviet više na sviet u obćem nego li na svetjenstvo na pose protegnuo.

Valjda mu je do toga stalo, nebi li se duhovničtvo većega — savàršenstva radi odciepilo od svieta kroz takovu strogost, koje ostali sviet već s toga takodjer da nepropadne, nebi mogo sliediti, te bi onda duhovnici svietu odtudjeni, prama sebi màrzost, sumnjičenja, i napokon veću spačku nego li korist kàrstjanah prouzrokujuće klevete probudili?? što se, kako vidimo, nepoznanjem mislih premilog Apostola Pavla i dogodi.

Dakle iz svega je vidieti savietovanje, a nigdie silovanje; dapače zapoviedio je, „*da radi pogibelji grieha od bludnosti neka ima svaki svoju ženu, i svaka žena svoga muža.*“

Digitized by Google

Zlo bi tumačio dio VI. u redu 15. i 16. iste knjige, kad bi one rieči na pozakonjene protegnuo, spadaju bo samo na bluďnike izvan zakona nesramno živuće.

Pozakonjeni su bo jedno tielo, kako pismo kaže, al' i kotrizi Isusovi, čim se bludnici ponositi nemogu, ma neslobodnim životom baš i jedno tielo sačinjavali.—

Glede boljega razumljenja onoga što do sad rekoh, izjavljam, da, što se savietovanja Apostolskog ne samo glede sviuh kàrstjanah, nego i napose svetjenikah tiče, ono mi se čudnovato vidi, da je on u knjizi na Timotea pisanoj d. III. odmah s početka rekao, da Episkop mora samo jednu drugaricu imati; jer mi se čini, ko da bi zahtievao bio, da Episkop mora oženjen biti; jer što on Timoteu u knj. I. d. IV. r. 12. preporučuje čistoću, to znači, da se svetjenici imaju čuvati bludničtva jer družtvo muža s pozakonjenom ženom po uzajamnoj vier-nosti isto je tako čisto, kano i dievojački stališ. —

Digitized by Google

DIO III.

I Diakoni — zapovieda Pavao — neka su od jedne drugarice muži, od jedne kazà on, a ne od više *na jedanput*, ili pak, koji su se tekar pàrviput oženili, što niekoji zlo tumačiše, kao da bi bio rekao, da se cieli svoj život samo jedanput ženiti mogu.

Pavao, koi je bio najmudrli Apostol, nije ništa proti razumu propisivao, znajući dobro, da bi u slučaju, kad svetjeniku pàrva drugarica umre i mnogo drobne diečice ostavi, da bi rekoh svetjenik kano dobar otac dieci odgojiteljicu morao u kuću uzeti.

Nije li tu opet pogibel pasti u neslobodnu ljubav i griešiti sa ženom, s kojom mu nije dopušteno pozakonit se?

Pa nit se može dokučiti, zašto da se ne samo udovac ostavši s diečicom, nego i drugi, radi onoga što je Pavao u d. VII. r. 2. Korintiom, i opet što je dievojkam u knj. I. na Timot. d. V. r. 14. kazao, po drugiput nebi pozakonit mogao?

Jer to je ipak živa istina, da Pavao Apostol neslobodne ljubavi u nepozakonjenom sdruženju tàrpio nije. On je napokon dievojačtvo ili udovičtvo samo *radi okolnostih onoga vriemena* predpostavljao ženitbi, kako se to vidi iz knjige I. na Korint. d. VII. r. 8 i 26; ali

Digitized by Google

tko nemože ili neće da bez žene živi, njemu za negriešiti dopustio je ženit se.

To isto i Theodoret pisaoc potvàrdjuje u isti dio VII. knjige I. na Korint. pisane sboreći: *„Piše pako* (Pavao) *čistoću zadnjič pohvaleći, bludničtvo pako koreći, sdruženja pako savez dopuštajući.“*

Nemože se tajiti, da je Pavao kako jurve rekoh, hotio prepriečiti pretieranost u bezženstvu, znajući, da kad bi se tko u pretieranosti svojoj od svieta oddružio, ne samo što bi sam na stazu Phariseisma, to jest: potajnoga varanja stupio, nego bi i sviet sám sebi bez primiera ostavljen, krenuo stazom zakona tiela i kàrvi, koi se opira zakonu duha, polag onoga: *„Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis.“* Paulus Ap. ad Rom. C. VII. v. 23 —

Onda bi sviet došao na to, na što je po pretieranosti danas došo s početka da kako s namierom više politièku, nego li duševnu korist postići, a kasnie za kazati odpadnikom veću svetost niekih naredbah càrkve, koja u cielosti svojoj nikada nije to odobrila.

Valjda je to i sabor càrkveni u Trientu takodjer uvidio, budući da je sasvime malo falilo, da nije stranka nadvladala, koja je svetjenikom ženitbu povàrnuti tražila: i to bi doista i zaključeno bilo, da nije velika stran manastirskih opatah i talianskih novoposvetjenih biskupah bila na onaj sbor pozvana.

Nadalje Pavao Apostol ne samo što propisuje episkopom i diakonom, da svaki samo jednu drugaricu imade, već to isto i glede presbyterah nalaže učeniku svojemu Titi govoreć u d. I. r. 5. i 6. *„da postaviš po grado-*

Digitized by Google

vih presbytere, kao što ti i ja naložih, ako je koi bez grieha, od jedne drugarice muž, sinove imajući vierne, ne u tužbi bludničtva, ali nepodložne.“

Opetujem, bratjo, da to dokazivajuć, neimam nikakve druge svàrhe veće s pomoćju Višnjega doprinesti štogod k procvietu ćudorednosti svieta, koja je polag najvišjeg stupnja umnog (intellectualnog) izobraženja u bezdno svega zla oborena.

Iz praktičnog osviedočenja kažem, da mi se na dvoje sàrdce ciepa, kad pomislim, kako istomu prostaku vlasi dubkom stoje čuvši svakojake divane o potajnoj, neslobodnoj ljubavi nesrietnog svoga pastira, kog on u sebi miluje radi slabosti čoviečanske i radi prokletstva tom ljubavju stečenoga, no koga radi spačke svojemu stadu dane, duhom vierozakona osudjuje.

Neka vas gospodo, uljudno vas molim, neka vas to u duši negrize, što to ja kano svetjenik odkrivam; jer dok sami rane naše priznajemo, i lieka tražimo, sviet će uvidieti nepokvareno sàrdce naše; no kad nam stanu to svietovni predbacivati, kao što su jur baš sada počeli, a mi uztrajemo okorielo im se opirati, ili kao krivci mučati, onda će nas sviet smatrati kao one šumske kosove, koje gospodar od vinograda niekoliko putah u jeseni iztiera iz tàrsja svoga, pa kad to sve hasnilo nije, onda razpaljen počeo je po hrastju, po bukviku, po dubju i po svoj šumi strieljati one takodjer ptičice, kojih u vinogradu njegovom nikad bilo nije.

Nije tolika sramota, kad si tko po nesrieći navučenu krinku sám s lica stàrgne, kako kad ju njemu tko drugi obori, te ga onda živo izpsuje i pred svietom omrazi.

Digitized by Google

Budimo dakle za ovo odpàrto priznanje i sàrdačno očitovanje jedno sàrdce i jedna duša! *„Svi za jednoga i jedan za sve!“* neka je i svetjenička poslovica; jedna neka bude u jedinom Bogu rieč naša; i ta neka bude hitrija od munje, i glasnija od gàrmljavine po svoj zemlji, kuda svetjenici božje stado pasu, da svi obziri svieta viečnoj istini, ne jedan kutičak prosjački, već podpuno veličanstveno miesto ustupe, i u duhu vriemena svi stanovnici zemlje božji glas priznadu.

Digitized by Google

DIO IV.

Pored tolikih gore navedenih očevidnih dokazah càrpljenih iz sv. pisma, neuvidjam potriebu, da se još iz dogodovštinè štogod navede za dokazati nevaljanost, opakost i netemljitost zakona glede bezženstva svetjeničkoga.

A i zašto? Izkazivati ono što su sve nebogumili i bezćutni ljudi učinili kroz prošavša stolietja tim uredjenjem bezženstva duhovničkoga zato, da mnogim dušam, koje bi inače bile hvalile i dičile Boga, zatvore vrata u taj život, — da umale na nebesih broj andjelah, — da ubiju najvišji, i najplemenitiji stvor izmedju svíh stvorovah božjih, dočim se ostali živući nizko pod čoviekom stojeći stvorovi razmnožavaju po svojoj volji: — to izkazati značilo bi suhe kosti boljarskoga vieka ogrizavati i jeduć trulost ovu kvarit si želudac.

Ostavljam taj posao onim, koji drugoga neimaju i to tim većma, što se uz ovu gàrmljavinu novijih dogadjajah neda smutjenomu sàrdcu ništa drugo progovoriti o stvari otoj, osim gdiekoje najpotriebitije rieči; pa i težko ti je, brate, onomu, koi razcviljeno medju razvalinami staroga Samoborskoga grada siedi*) i vidi se

*) U Samoboru pisah ovo.

Digitized by Google

lišena svih sriedstvah, osim sv. pisma, da kaže drugo što, osim onoga, što mu kazuje ovo i oćutno čuvstvo njegovoga sàrdca.

Osviedočen sam u duši jakostju čiste viere moje, da se o ovih, koja izrekoh, temeljih razbijaju sva prenavljanja, pretieranosti i argumentacie; — i kako su god oni bez traga prošli, iz kojih je bezženstvo duhovničtva u 4 vieku proniklo, tako će do mala i stojeće na osušenomu korènju stablo vrieme oboriti.

Plemenitije duše màrzile su jur davno — ali u malom broju — na sve, što biaše vrielo izopačenja.

Plač i cviljenje Anakoretah u gorskih pustinjah — bez da su progonjeni bili — značila su bolest duše, koju je milosàrdje od svieta kriepilo i u veće rane razjedalo.

Duhovi càrne žuči nalaziše utiehu u ovoj bolesti, a sviet je išó mukotàrpno svojim dugotrajnim putem k tieranju tmine vodećim, dok mu nepodje za rukom pretieranu bolest pustinjakah živo izsmijati i time su ozdravili.

Jošte je mnogo koješta preostalo od pustinjskoga života; ali vrieme opet i ova izlieči za dobro čoviečanstva.

Istina je, bolestnik zacvili, kad mu se u ranu dirne; ali ova se neće izcieliti, ako se neosnaži, neizčisti.

Najveća rana u majčinom tielu càrkve naše jeste, što se za čuvare i razploditelje viečne istine ponudjaju i primaju mladići tražeći ponajviše komad kruha i udobnost života, gdie bi se morale nastaniti najčistije duše glede uma i sàrdca u najčistijem primieru od pametnoga uživanja darovah prirode majke; jer primier od razstanka sa najplemenitijimi života slastmi neće imati mnogo sliedbenikah od većega duha.

Digitized by Google

Pa zašto se nenakane nato vàrli, pravog nutàrnjeg zvanja, duhovi?

Zato, što oni, koji bi mogli takovi biti, bi želieli slobodno a ne prisiljeno u tom stališu kriepost izvàršivati: a u sadašnjega svetjenstva slobode neima, koja bi se — bez ukora razuzdanosti — s dobrom saviestu sjediniti mogla.

Sad mora, ako i neće, glede saviesti najstrožju kriepost izvàršivati; ali što je pod moraš, to kriepost nije.

Sad je ono griehota, što u slobodnom stališu nebi bilo, kad bi u viernosti svoje drugarice bez grieha živio, te tako, gdie nebi niti jednoga bilo, sad su dva grieha; a u slobodi mogao bi kriepostno živiti polag onoga izriečja Pavla Ap. u knj. I. na Korint. d. VII. r. 29—31, gdie veli: *„Koji imaju drugarice, neka budu kao da ih neimaju; i koji plaču kano neplačući; i koji kupuju kano neposiedujući; i koji se uživaju toga svieta kao da se neuživaju.*

Kad se mač svih argumentaciah za zakon bezženstva zatupi, onda će valjda njegovi branitelji i to navesti, da koi ide u službu k spomeniku Isusovomu, mora sva svietovna ostaviti, zato što Isukàrst reče: da svaki koi ostavlja kuću, ali bratju, ali sestre, ali otca, ali majku, ali drugaricu, ali sinove, ali njive radi imena njegovoga, stovarstno bit će naplatjen i život viečni posiedovati.

Ali on je ovo požartvovanje u ime savàršenosti samo za ono doba potriebovao, kad se je imala sveta viera po cielomu svietu raznositi i kad su se imale za nju velike muke pretàrpiti: sad se to od svakog ne-

Digitized by Google

triebuje, inače bi sviet propasti morao, kad bi se svaka duša imena ćaćka i majke odrekla.

A na svetjenike proteže se danas taj mili nauk na tolikò, na koliko bi njihova slobodna volja kroz sav život neoskvàrnuta bila.

Jer tko da pomisli da će najčistiji um božji štogod savietovati, što smiera ne na poniženje duha i uzaptjenje tiela — kako mnogi tumače — nego upravo na uvriedjenje pravoga razloga i pameti, kad je on znao, da je samo u neuzpregnutoj kroz cieli život slobodnoj volji prava kriepost utemeljena, te da svako silovanje i zarobljenje naravi napokon zlim plodom uroditi mora, kako to sadašnja vriemena dovoljno dokazuju.

Mladić posvetivši se duhovničkomu stališu privoljuje, istina bog, u zakon bezženstva: ali kašnije, kad se kroz svakojake nesrietne okolnosti osviesti, te uvidi, da se tu bolje može pokvariti nego li u svietu, da je došao u onaj stališ, iz kojega kanoti iz tamnice u bieli sviet gledeći, ćuti se samo dražena na veće poželjenje oniuh, koja bi uslied svoga zvanja izbiegavati morao; tada priznaje ili ako baš i nepriznaje a ono barem neugodnim čuvstvom sluti, da bi onda istom stališ svetjenstva dobro uredjen bio, kad bi nagon ljubavi putene krotio — a ne dražio, za da tako čoviek Bogu služiti može; jer Pavao Apostol savietovavši: da se pravovierni nežene — htio je, kako sám kaže, učiniti, da budu bez skàrbi, te da tako lakše Bogu služe.

Dakle Apostol dao je saviet ne na zarobljenje, nego na uzdàržanje slobodne volje da ga svaki tako prime, kako si š njim nutarnje sàrca stanje olakšati može.

Digitized by Google

Ali ako se tko u bezženstvu više trapi požudom nečiste, putene ljubavi nego oženjen, taj je saviet Apostola na gorje upotriebio.

Pavlov pako nauk zahtieva svakako slobodu, da se svetjenik il ovako il onako odvažiti može, ne u jutro samo, nego i o podne i na večer, svaki dan i svake godine, učiniti ono što mu nalaže njegvo sveto zvanje.

Koji su po prirodi jurve sposobni da zavire u liepe svieta perivoje, pa koji viendar požudi sàrdca odolieti mogu, da za cvietjem i prepoviedanim sadom njihovim neginu, takovi mogu u bezženstvu ostati.

Ali neka se svaki u sàrdcu na tihom upita: koliko je takovih?

Promislite, koliko ih imade, koji u bezženstvu čisto žive? Zar da sami sebi sakrivamo živu istinu, da svietovni bezženstvo svetjenikah s nečistoćom tako uzko skapčaju, kao što je nerazdruživa siena od onoga tiela, koje sunce obasjaje.

Ali mi zato malo hajemo, jer smo tomu kanoti svakdanjosti i mi i sviet vikli. No upravo ovo nehajstvo porobilo je pojam čistoće sve svetosti svoje i tim se najveće spačke vide kao da i nisu; samo trieba stvar dobro promisliti. —

Polag tako lahkoumno obstojećih stvarih mnoga se jurve čine ne samo tajno nego i odpàrto, tako, da se čistoća niti već nedàrži za osobitu kriepost; pače već se i misli da je nemoguće, da bi se mogla koja punolietna osoba njome kititi i resiti.

Kažite mi: jesam li istinu govorio?

Ako jesam, zašto me gdiekoji starine istine radi osudjuju?

Digitized by Google

Žele li oni, da tako i na dalje ostane, da onaj, koi bi morao spačke ukidati i dobrim primierom o zakonskomu stališu drugim predsvietiti, da onaj isti u bezženstvu spačke umnožava?

Tko može prepriečiti, da nebi veća stran duhovnih mladićah već u napriedak računala, kako bi ugodnije mogla sprovadjati u ljubavi dneve života svoga, kad jednom izadje iz odhranilišta?

O koliki već u sieminištu razprostiraju požudne misli svoje na buduće slasti!

Bože moj, kakove oči imadu otcevi càrkve, da ništa nevide!

O nehajnosti skrajnja! Čoviek se mora nad tobom ili žarkom zapolom razpaliti ili tužno razplakati se i kukati, kó kukavac sinji!

Osim toga, što one rieči Isusove od ostavljanja „kuće, otca i majke, žene i diečice za njega slieditiˮ u literarnom smislu na sadašnje vrieme nespadaju, — to dokazuje i ono da svetjenik može sada i otca i majku i bratca i sestricu svoju kod sebe imati, — zašto dakle ne i ženu?..

Kad može imati i polja i blago i kućicu svoju, zašto ne i drugaricu u poštenju kod svieta, a ne gospodaricu nepozakonjenu u sumnji bludničtva?

I vierujte mi, manji broj svetjenikah katoličkih istočnog obreda, i Maronitah, koji drugarice oboji imaju, doprinose svojim liepim primierom vàrlo mnogo k ćudorednosti povierenoga sebi stada?

To, buduć je dobro, nebi li već radi jednoličja (uniformitas) moralo uvesti se u svu zapadnu càrkvu?

Digitized by Google

Oj bolje bi vodio pastir stado svoje po stazi, — koja vodi k viečitoj ovčarnici, kad bi liepim primierom ćudorednosti po svom zakonskom stališu predvodio jaganjce svoje i liepim, dobrim odhranjivanjem svoje nedužne diečice probudjivao kod stada svoga nježnu ljubav.

Pa nebi li i njemu lasnije bilo takovim ljuvenim viencem posvietiti čoviečanstvo, nego li po izgubljenom viencu dievojačtva, u njegovo miesto metajuć svakojake krinke, koje sviet izsmiehava, jer uvidja, da bi probitačnije bilo ovàršivati onu kriepost u istini, nego ovu u laži.

Po onih bo dvih primierih — naime svetoga sdruženja zakonskoga, poslie kojeg valja da sliedi liepo sladjahno življenje u slogi, pažnji i ljubavi i dobrog odhranjivanja diečice — razvijaju se dvie najjačje grane socialnoga života.

Od ovih zavisi srieća svega čoviečanstva.

Za da se grane ove razviju i ojače, moralo bi tim milijim primierom nastajávati svetjenstvo, što i onako nemože da taji onaj zakon prirode, koi nastoji ljubavju ljudsko pleme uzdàržati u sve vieke viekovah.

Neka još svaki, koi se usudjuje braniti bezženstvo, pomisli na porodjenje tolikih siroticah, koje više putah nepoznavaju ni ćaćka ni majke svoje; neka još razcviljenim sàrdcem duboko uroni u ono razmišljavanje, da kada razaznade takvo diete, da je rodjeno iz nepozakonjene postelje, ono je ili viekomice tužno nad bitjem svojim i glede druge zakonske diece sasvim smutjeno, kano da nebi imalo pravo živieti na tom svietu, ili se time na sve zlo obodri, što si uspomenom neslobodne

Digitized by Google

otčinske ljubavi prisvaja niekakvo pravo k razuzdanosti, po kojoj se rodi nesrietno.

Jedan samo takav primier je dostatan za plemenito ćuteću dušu napuniti golemom tugom i na to dovesti, da se tielom i dušom pobrine za bolje uredjenje svetjeničkog stališa; tim će se kod naroda u buduće svaka ukloniti prilika, kojom se tako nemilo uvriedjuje ćut nježnosti čoviečanske. Jedan, velim, primier bio bi dostatan, a kolici se od dana do dana na svietu dogadjaju.

Da je svetjenički stališ u toj struci bolje uredjen, imao bi sviet veće pravo na strogost proti prekàršiteljem naredbah gledè toga božjih; jer naredbe ove bilo bi lasnie obdàržavati nego li zakon bezženstva.

I vierujte mi, onda bi istom svetjenički stališ dobivao za naučitelje viere Isusove sasvim dobre, poštene i mudre ljude, koji bi mudrost svetih bolje poznavali, nego li sada, viečnu istinu vàrhu svega ljubili, — ljude pune milosardja, pune ljubavi kàrstjanske.

Digitized by Google

DIO V.

Bezženstvo nije dakle uredio i zapoviedao *niti Bog otac*, koi je u početku stvorena svieta rekao: *„nije dobro čovieku samomu biti“* radi šta mu je i udielio liepe pomoći, udielio mužu ženu, da nebude više sam samcat, već da odtieravši samoću, koja nije za čovieka, živi zajednički, da mu, kakono je Bog htio i hoće, dobro bude.

Niti sin njegov Isukàrst mili, koi je sdruženje muža sa ženom za stvar dobru, potriebitu i tako uzvišenu, tako plemenitu dàržao, da je ovo proslavio liepo, uzvisìo na čast posvetjenosti, na čast sakramenta.

Niti duh sveti, koi po Apostolu zahtieva, da biskupi, presbyteri i diakoni mogu ili skoro moraju ožènjeni biti.

Ova naredba je bogomudra; jer s kimi će ovi dan na dan boraviti, kakti sa ženom i diečicom svojom, da ova obitel ipak će biti u svietoj vieri, te po njoj i u ćudorednosti savàršenija od drugih kàrstjanah, s kojemi nije se moglo svaki hip i svako vrieme bavit svetjenstvo: zato da naučanje svoje činovno potvarde i ukažu svietu, kako valja pravomu Isusovomu sliedbeniku, vriednomu toga imena da živi, hotieli su, da biskupi, presbyteri i diakoni imaju krug radinosti svoje, krug domaći, koi je morao,

Digitized by Google

biti tako uredjen, da je inim služio u svemu za uzor (peldu) i ogledalo i činah svojih i samoga sebe.

Morda bi tko tomu prigovorio i sborio, da ovo nije mogla biti namiera božja i za dokaz tomu naveo bi to, da drugarica s diečicom mnogo vriemena otimlju svetjeniku, koi se je posvetio zadaći toj, da sve dane života svoga boravi u razmišljavanju viečne istine i inih visokih naukah. I iz toga bi zaključio: da svetjenik uslied svoje zadaće neima kada bavit se sa ženom i dĕcom.

Ali to mozgovanje nestoji.

Jer ponajglavnija zadaća svakoga svetjenika, koi zaslužuje da se gradi ovim imenom jeste ta: da u ljudska sàrdca ulije ljubav prama Bogu, ljubav prama čovieku, ljubav prama svemu što je dobro, kriepostno, uzvišeno i plemenito.

Ljubavi i krieposti više potriebuje sviet, nego li mudrovanja. —

A i ljubavi i krieposti više ti ima u zakonskomu stališu, nego li u bezženstvu.

Muž uz drugaricu i milu diečicu svoju dobiva milija čuvstva i bolje uvidja potriebe i roditeljah i diečice, nego li drugi i zato ih i zna savietovati i obučavati.

Najkriepostniji je onaj koi najvećma ljubi, što neuzmogne svako sàrdce bez shodnih sriedstvih — bez sriedstvih naime takovih, koja probudjivaju najsladja čuvstva.

Vidio sam dostaputah, kako je mnogi uzmožni gospodin sàrdit darovao sirotinju samo zato, da sviet ne viče proti njemu, gdie bi liepa riečca i utiešiva suza proiztičuća iz čista žalostiva sàrca mnogo veći dar bio za takovu sirotinju nego li onaj grošić.

Digitized by Google

Niti to neka nitko nereče: da se će sa ženom i diecom obtàršeni svetjenik manje skàrbiti za srieću tudje sirotinje nego li sada, dok se brine samo za se; — jer u obće znamo, da siromašni, s diečicom obtàršeni ćaćko i čedoljubna majka mnogo većma miluje càrviće lišene otca i matere, nego neoženjeni bogatuš, kojemu je nepoznata nježna ćut otčinske ljubavi.

U ostalom, Pavao Apostol je bolje preporučivao bezženstvo svietovnim kàrstjanom nego li svetjenikom, jedno zato, što su se svietovni lahko mogli iznevierit u progonstvu radi žene i diece; a drugo, što se je pleme dobrih kàrstjanah bolje moglo pomnožavati kroz pobožno i u svemu pravovierno svetjenstvo.

„*Čistim su sva čista*“ kaže isti Apostol.

Kad je Bog čovieka stvorio, htio je da raste i da mu se rod povekšava; a da tim veća bude slava božja, skàrbio se Bog kroz duh apostolski za poboljšanje plemena čoviečanskoga.

To će barem svaki uvidieti, da je bolje, da se po Bogu i prirodi razumnija i čuvstvom plemenitija lica umnožavaju, nego li protivno.

Tko ovo dàrži za nedostojno skàrbi božje, taj pokazuje nieko nehajstvo za sve, što Bog učini za dobro svieta; taj se niti nesietja one povieštice svete, da je Bog niekoč potopom kaznio oholi izrod čoviečanskih plemenah.

Pa mislite li, da Bog samo obara a nepodiže zajedno?

Umu i Bogu grieši onaj, koi utvàrdjuje da se neka stvorovi glupi, niema zvierad umnožava po svojoj pri-

Digitized by Google

rodjenoj volji i nagonu; a slika i prilika božja na ovom svietu, vàrhovno, najplemenitije stvorenje izmedju svih stvorovah božjih neka se kini i muči mukah svakojakih, neka zlostavi, neka satarisa po višnjem Bogu podieljeni mu nagon steći u životu blaženo zadovoljstvo; koi to utvàrdjujuć želi od čovieka, taj radi i protiva Bogu, tvorcu svomu!

Osobito da to onaj uradi, kojega je posao u čin pretvoriti ono, što je volja božja!

Sviet neka vàrši volju božju, nego i načinom, koi je Bogu povoljan. Neka se umnožava, no ne na način muhamedanski, gdie ima jedan muškarac više ženah: jer to nije Bogu povoljno.

U takvom sdruživanju muža sa ženom nećeš nahodit one pažnje, one prave bezazlene ljubavi, koju je jedan prama drugomu dàržan gojiti i činovno pokazati. Diečicu iz ovakvoga sdruženja više drugaricah rodjena neuzmogneš odhranjivati kao što trieba; već rastu kao niema u gori zvierad, ne na slavu i hvalu Boga, koi ih stvori, ne na korist, naroda, iz koje ga su nikli; već ovomu i onomu na pogàrdu, rug i prikor.

Pa onda tako živieti neznači drugo, nego darove božje, u sebi dobre, zlo upotriebiti; takovo sdruženje je razuzdana životinska bludnost, koja jednako slabi i duševne i tielovne sile i vodi čovieka k upropastjenju samoga sebe.

Uživajmo dakle nagone i darove božje nego umiereno onako, kakono to Bog i um zahtieva!

Vidi se kao da su i starii otcevi càrkve prianjali za misao ovu, buduć su u postavljanju biskupah davali

Digitized by Google

prednost oženjenim svetjenikom pred neoženjenimi kaludjeri.

Mogao bi tko, neglede ć na sva ova, još ovako prigovarati:

„Ako bude svetjenik oženjen, tada će i manje imati za što udielit, nego li sada; zato bi bolje bilo barem radi toga, što je jedna izmedju ponajglavnijih zadaćah svakoga svetjenika, da ostanu bez ženah, kao i dosad.“

Brate, prodji se prigovaranjah; jer prigovor tvoj ti je sagradjen na pieskovitom temelju. Premda je istina, da gdie se za više ljudih troši, ondie se iziskuje veći strošak, manje dakle ondie preostane viška; nego ipak, dok ti u čovieku ostane ono čuvstvo, ono vlastito, koje mu je usadio otac Bog i mati priroda, tako dugo ti je vàrlomu čovieku uvieke moguće s manjom stečevinom više dobra uradit, nego li hàrdjavomu s većom!

Slab je dakle prigovor tvoj!

Za tim, da bi to prigovaranje i moglo s nieke strane miesto imati, ipak što ćudorednost zahtieva, onom se mora prednost ustupiti.

Onda, kakovo se je do sad razmierje dàržalo medju dohodci i udielenjem oviuh medju sirotinje?

Koliko se je diamantah sbacalo pred nevriedne?

Koliko càrpiše iz vriela zlata i srebra takovi, kojih ime, — slika i prilika temelj ćudorednosti više podkapa, nego li ju sagradjuju sve milostinje i sva dobročinstva?

Što nego porušeni temelj ćudorednosti kroz protunaravsko bezženstvo potamnjuje lice svetjenstvu tako,

Digitized by Google

da sva njegova dobročinstva izčezavaju u ponor neharne zaboravnosti?

I niste li još vidieli, da oni, koji su iz takvih dobročinstvah svetjeničtva i càrkve najobilniji dio dobili, da su najveći nepriatelji i càrkve i svetjeničtva i istoga naroda svoga?!

Digitized by Google

DIO VI.

„Namiera je zapoviesti ljubav od čista sàrdca i dobre saviesti i *viere nelicemierne.*“

„U kojih nieki pogriešivši svàrnuše u prazne govore.“

„I htieli bi da budu naučitelji zakona, a nerazumiju ni šta govore, ni šta utvàrdjuju.“

„A znamo da je zakon dobar, ako ga tko dàrži *kao što trieba.*“

Pavao Ap. 1. Tim. I. 5—8.

„Duh razgovietno govori, da će u posliednja vriemena odstupiti nieki od viere slušajući zabludne duhove i nauke djavoljah.“

„Koji u licemieru pripoviedaju laž i žigosani su na svojoj saviesti.“

„Koji zabranjuju ženit se i (zapoviedaju) uzdàržavati se od jestvinah koje Bog stvori za trošiti sa zahvalnostju viernim i onim, koji poznaše istinu.“

Pavao Tinut I. IV. 1—3.

Da je moguće, da se protivnimi neuzkolebivimi dokazi navedeni razlozi uništože i protivno dokaže — tako jasno, da bi ljudi uvidjali, da je upravo volja božja, da se umaljava i na nebu i na zemlji broj andjelah; da bi uvidjali, da mora nenaravno silujući zakon bezženstva obstati i unaprieda, makar iz njega radjajuće se spačke i sablazni vàs sviet upropastile; — onda bi u miesto moje ljubavi prama viečnoj istini moralo nastupiti nieko drugo čuvstvo.

Digitized by Google

Premda bi radi toga izgubila duša moja svu hranu, premda bi kroz to bila strovaljena u niekakvu prazninu života: ipak morao bi se tada sa strahom pokoravati meni već nemiloj istini viečnoj.

Ali dok je Bog bitje dobro, brižno i zato ljubljeno, dok otčinski uzdàržava i zapàrtog u tvàrdu kamenu càrvića: tako dugo nebojim se da me je prevarila duša moja u razvijanju ćutjenjah, koja u moje sàrdce usadi presveta ruka njegova.

Njegovo je dielo i njegovo nagibanje bilo, da sam iz ljubavi prama svetjeničkomu stališu, iz ljubavi prama dobromislećoj bratji mojoj duhovničkoj, a najviše iz ljubavi prama narodu momu i po njem svemu čoviečanstvu učinio odvažni korak u ovo korovom i tàrnjem posuto veliko polje.

Jakostju onoga Boga, koi mi je podielio dobru saviest, i koi je kod boljih ovacah od stada moga uslied mukotàrpnog sveudilj obstojanstva, i velikih žàrtvah mojih teda pram meni u sàrdcu njihovom duboko usadio uspomenu nikad zaboravna proštimanja i ljubavi, toga, velim, Boga jakostju mogu se proti svim bezljubeznim i svako pošteno sàrdce ugnjetavajućim fariseom svečano ograditi.

Znamo bo, da nije ništa tako pametno, tako pošteno i sveto, što se nebi u ovako velikomu predmetu od nenavisti izopačiti i lukavo rafinirati dalo.

Ovo tvàrdjenje dostatno dokazuje ona filipika, koju je *nietko* u niemačkih zagrebačkih novinah pod brojem 49 od 9. svibnja tekuće godine velikom i nečuvenom jednoga Rabbi dàrzovitostju, bez svake kàrstjanske ljubavi i bez pristojnog zaista štovanja, koje je dàržan

Digitized by Google

izkazati jednoj korporacii duhovničtva, nego tim većom nadutostju *„nos poma natamus“* u sviet izturio.

Osim toga, što odmah iz početka takova načela katoličkoj vìeri podvàrgava, uslied kojih on popravljanje dàržavnog ustava odpàrto osudjuje, zaniječe svako izvàršavanje dužnosti, svaku kriepost i svako duhovno obrazovanje hàrvatskomu mladjemu duhovničtvu.

Nije li to uvrieda za njegovo niegdašnje poglavarstvo? nije li uvrieda za odhranilište svetjeničko? nije li uvrieda za sve visoke nauke, i potišteno poniženje istog zvanja, u koje su svetjenici stupili? a za požàrtvovanje svojih mladih lietah nije li to nečovièčna, divja nezahvalnost?

Màrzlo, neljubezno i gorko potvaranje, koje se nemože nipošto poroditi u čoviekoljubivom sàrdcu, već u ledenih pàrsiuh onoga, koi izvan vlastite nenalazi ine slasti u srieći drugog čovieka, mora tim većma uvrieditì svako plemenitije sàrdce, buduć da se je taj Rabbi usudio svoje omrazno i bezćutno ogrizavanje poštenja svetjeničkog potvàrditi niekojimi izrazi apostolskimi.

Ove izraze je on toliko pred licem viečne istine pogàrdio, koliko je niekojim čitajućim, i to samim čovièčanstva i svietlosti Isusovog nauka nepriateljem, dopadno učinio isto svoje màrzlo umstvovanje, jer je opaku svàrhu svetom nauku podmetnuo.

Ima li koga toli izopačenoga, svake ljubavi prama sebi i bližnjemu lišenoga kàrstjana, koi nebi za najljutji Sarkazam uzeo ono nemilo predbacivanje, da zato, što smo mi svetjenici pri posvietjenju izrekli: *„Gospodine, ti si moja baština,“* neimamo ništa od svieta tražiti!

Digitized by Google

Ta nemora li svaki kàrstjanin Isukàrsta za svoju baštinu dàržati?

Neznači li to viečnu istinu i ljubav viernim kàrstjanom odricati, te na zlobni boljarski način samo svetjenikom prisvajati, kao da ta baština na druge svietovne kàrstjane i nespada?

Gledaj mili čitatelju, koliko je istine u onoj filipiki, kad još njezina protuslovja razmotriš!

Onaj Rabbi s početka priznaje, da svetjenike sviet neproštimava, i veli, da su sami krivi, što ih sviet neljubi, a malo niže veli s riečim Isusovi: *„da bi bili vi od ovog svieta, tak bi sviet svoje ljubio.“*

Gledaj, gledaj kako je posàrnuo, dok zajedno i potvara i potvaranje svoje opravdati nastoji, sam proti sebi govoreći!

Kako cieli sastavak smiera upravo na pogàrdjenje, kog je napomenuo, duha svetoga, duha istine viečne!

Tomu smieru moraju, dà kako, odgovarati najnižji i najpotišteniji, svetu ljubav i svu nježnost čoviečanstva gadno uvriedjujući izrazi, dočim veli, da svetjenici kroz ukinutje bezženstva namieravaju lupežah fabrike podignuti.

Sram ga budi na sve vieke, koj jedine svetjenike medju svimi stališi kàrstjanah tako gadno ponizuje, kažuć, da će svetjenici, — koji polag pravog pojma imaju biti najuzvišenia i najbolja klassa naroda, — najgorju diecu i same lupeže roditi i odgojiti?

U tako prosvetjenom vieku nebi za siegurno tolika i tako potištena razuzdanost zavladati mogla, da bi svetjenici i učitelji narodah skupa naravski i duhovni otci bili, kao što u zlatnom vieku pàrvih kàrstjanah biahu; jedino bo tome je uzrok toliko putah opaženo protuslovje izmedju praktičkoga života i theoretičke osnove gledè

Digitized by Google

protunaravnoga bezženstva svetjenikah, to jest: zločesti primier neslobodne ljubavi, koja se bez ukinutja celibata nikakvimi ma najtrožjimi uredjenji, dokle narav ostane narav, izkorieniti neda.

Ovaj samo zločesti primier mogao je poroditi toliku izopačenost sàrdca, da se o svetom ljubavi nagonu tako burdelnički-trivialno, najmre u slici fabrike rieč povede.

Ja sam kruto uvieren, da neima niti viere niti càrkve, gdie bi se ma koi svietovni, nekmo li duhovnik o svetjenstvu toli podlo, toli nježnost čuvstva uvriedjujuć izrazio, te izpoviedam, da bi me jedino ovo nečoviečno postupanje sklonilo, da o pobolšanju ćudorednosti svetjeničke štogod napišem.

Šta da takav mračnjak o duhu vriemena sudi?

Ta nečoviečnost nemože dokučiti, da slava duha vriemena u dizanju čoviečnosti sastoji; da on obara, što je boljarstvo i robstvo podiglo; — robstvo, koje veliku stran svieta u gvoždje okava.

Taj pako duh vriemena dizati, zadaća je svetjenstva, i kad se kaže, da svetjenstvo mora s duhom vriemena napriedovati, to znači: da se svietjenstvo nebori više polag starih načelah za boljarstvo, nego da se uslied zamahaja novieg vieka za čoviečanstvo bolje pobrini, da nebudu učenici svoje učitelje pretekli, i prezirali; već da učitelji postanu naukom i liepim ćudorednosti primierom uzor mogućeg savàršenstva.

Dakle nevalja ono načelo, da svetjenici nesmiju slieditи duh vriemena, dapače ja smielo tvàrdim, da moraju u njem, a ne izvan njega raditi.

Čoviečanstvo bo jest, kao u velikoj kući božja družinica, pa tko hoće, da ju dobro ravna i uredi, taj nesmije

Digitized by Google

prah i piesak privažati, da oni, koji izvan kuće pod vedrim nebom na žarkom suncu ugodno borave, ukućanom prašinu kroz sve prozore u oči bacaju, za da se smàrznuti žarkog nenagriju sunca, niti nenagledaju bogomilog njegova svietla.

Pošten čoviek mora u kuću k družini stupiti uputjujuć ju u svemu, što je njojzi milo i sveto, te davajuć joj liepi primier glede svega, osobito glede sloge zakonske, i dobrog odgojivanja diece.

To bo je temelj srieće za dàržavu i čoviečanstvo.

To su pàrvi potezi mogućeg rajskog blaženstva na zemlji.

Ali uprav teženje svieta za rajem zemaljskim, to je našemu Rabbi tàrn u oku.

O nemílo čuvstvo! — o sàrce prama tužnim dosad zarobljenim narodom nemilosàrdno!

Nu zašto da se kraljestvo nebesko na zemlju privede? kad je sam Isukàrst učio: *„dodji kraljestvo tvoje, budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji.“*

Nadalje uči isti Rabbi, da svetjenici moraju već zato braniti vieru, jer inače neće ni svetjenstva trieba biti.

Oj, oj! kolika je to siena nevriedne sebićnosti! kao da viera mora biti radi svetjeničtva, a ne svetjeničtvo viere radi!

Što da više razglabam? Ta ono, što sliedi od onih, koje polag Rabbievog mnienja radi pričuvanih u sriednjem vieku znanostih štediti trieba, neima čvàrstoga temelja.

Ako samostanci neimadu za svoje obstojanje važniih uzrokah, tada im se u duši smilujem.

Digitized by Google

To bo znači, kao da bi tko zahtievao, neka se unuk, premda je naroda svog izdajica, u domovini visoko slavi iz toga uzroka, što mu je pradied vitez i junak od junakah bio. —

U ostalom, što se onih naših domorodnih manastirah tiče, u kojih pravi duh viere Isusove, duh rodoljubja i teženje za prosvietom vlada, nje mora svaki čestiti domorodac štovati i ljubiti.

Niti nisam toga mnienja, da se nekrivi ljudi radi pokvarenosti niekojih osramote i protieraju; već da se oni, koji su dobri i pošteni, od nutàrnjega sužanstva oslobode.

Samostani pod dobrim nadzorničtvom nemogu škoditi niti narodu niti domovini, a niti mogu duh prosviete sapinjati.

Ako bi se imale kakve uredbe učiniti, to bi samo valjalo za buduća vriemena, a koji sad obstoje, neka ih duh milosàrdja i duh bratinske ljubavi — koi ima sva ravnati — neraztuži i nerazcvili, već i bez toga na tome svietu glede istog svieta dosta nesrietne.

Ja mislim, da od istih ovih otcevih za njihovo dobro samo tako progovoriti valja: — i da im je ona prenavljana u filipiki izražena pohvala više škodila, nego koristila; svaka bo pohvala, koja se opire duhu vriemena, pokazuje oholost za isti duh vriemena pogàrdnu; a trieba promisliti: *„vox populi, vox Dei;“* duh vriemena je *„vox populi“* dakle njega gàrditi znači Boga gàrditi, Bog bo sve ravna.

Pa zaisto ma kako stvari izpale, duhovah tog vriemena ta je namiera, da se učine srietne i blažene; a ovoj želji opirat se na boljarski način, nepokazuje mnogo

Digitized by Google

ljubavi kàrstjanske, makar tko u tu svàrhu sve izraze svetog pisma izopačio.

Jerbo načelo da mora svaki samoga sebe zatajit, krotak i ponizan biti, neznači, da mora tàrpiti uvriedu prama čoviečanstvu, i ugnjetavanje boljarsko; već zatajiti samoga sebe u dàržavnom smislu znači, ne raditi za svoju, nego za cieloga čoviečanstva srieću: te tako Boga u duhu i istini dičiti i slaviti, jer je pisano: *„Bog je duh, i oni, koji slave njega, u duhu i u istini moraju ga slaviti.“* Joan d. IV. r. 24. Zatim: *„Pokornost naša neka je razumna.“* Pavao Apostol.

Ako sve izraze i duh svetoga pisma u obzir uzmemo, tad ćemo vidieti: da dobra ovoga svieta samo zato tražiti imademo, da tim većma možemo Boga hvaliti i dičiti, i viečno blaženstvo postignuti.

Svaka bo nepravda do ogorčanosti, ogorčanost zvekšinom do zdvojenja a zdvojenje do prokletstva vodi.

Neka se dakle istina i pravda u svoj cielosti razvija a svetjenici neka u svemu budu svetjenici istine, koja je i u Boga i u naravi ista.

Jer što nije u naravi istinito, nije niti kod Boga istinito.

Dakle svetjenici neka se i po Bogu i po naravi tielom i dušom u istinu pretvore, tako da se istina u svetjeniku personificira.

Samo tada moći će se razlučiti jedàrka od lupine, tmina od svietlosti, kad se ono, što je čovieku za praktički život potriebno, pokvarenoj čoviečjoj kàrvi i slabumu oku, ne abstraktno i transcendentalno samim slutenjem, veće praktičnim životom kao primier mogućega savàršenstva — što nestoji u bezženstvu — predstavi.

Digitized by Google

Taj će nas primier zadàržati unutar granicah poštenja a i prave krieposti čoviečanske, i pokazati pravu stazu k viečnomu blaženstvu.

To, sudim u Bogu, nije duh krivog proroka.

Neka svaki prosudi polag onog, što ste i vi dragi gospodine! u vašoj filipiki kazali: da trieba prosuditi duhove; jesu li isti od Boga?

Imade bo na svietu mnogo krivih prorokah.

Pa uprav od tih krivih prorokah vidismo u vašem nemilom svetjenstva pogàrdjenju očita znamenja.

Ovakovo uvriedjanje i duhovno ugnjetavanje otvara put k màrzosti tako, da mladji naraštaj gubi svu zaufanost prama takovim učiteljem.

To nas u sadašnje doba tim većma peče, kad promislimo, da je blagi duh vriemena i najpotištenijeg prostaka učinio dielnikom čoviečnijih pravah i milijeg od strani poglavarstva postupanja.

Pa da se jedinomu svetjeniku, (kao što to niekoji boljari misle,) još težiji jaram od strani predstavljenih nametne?

Nemislite, moji boljari! da svetjenici, kano rosulja, i na najgorjoj plesnivici niču. Postupajte vi š njimi na taj način, kako ste započeli, pa neka vas starešine od svetjenstva dobro podupiraju, imat ćete, bogme, za koju godinu sami čast mučit se s ladanjskimi prostaci, dok im sadjavinu iz lica oderete, da ljudem spodobniji postanu.

Što više, imat ćete srieću po zimi i vrućini, po oluji i burici oštroj ići sami s providjenjem u ladanjske kolibice, gdie će vaš varoški nos dobro proučit, kakova je ona duha bolestnikah i onih màrtvacah, pred kojimi

Digitized by Google

sirota ladanjski *pop* višeput kroz dva, tri i četiri sata mora do grobja ići, i cieli si put nos zatiskavati.

Mislim, da se i bez toga neće mnogo jagmiti za ovu od vas pogàrdjenu, càrnu haljicu, kad bude svaki i bez gospodstva mogao u svietu čestito i u miloj roda svoga slóbodi dosta dobro životariti.

Dok ovo s gorkostju sàrca pišem, ov čas, čak ovdie u Samoboru pod težkim i razvaljenog grada i sàrca moga kamenjem raztužen, začuh, da je onaj sastavak u niemačkih novinah na osramotjenje mlàdjemu duhovničtvu namienjen, jedan od starijih duhovnikah novinaru za tiskanje priobćio.

Mili moj starče! da li je to ono, što Isukàrst kod sv. Matea u d. XVIII. r. 15, — 17 učenikom svojim, te tako i svim nam toli ljubezno preporuči: „*Ako pako sagrieši proti tebi brat tvoj, idi, ter ga ukori medju tobom i njim samim; ako te posluhne, pridobit budeš brata tvoga. — Ako te pako neposluhne, uzmi sa sobom jošte jednoga ali dva, da u ustiuh dvojice ali trojice sviedokah stoji svaka rieč. — Što ako neposluhne nje, reci càrkvi, ako pako càrkvu neposluhne, neka ti bude kano poganin i publikan.*“

A ti si moj starče! (neznam da li po starosti ili po časti starče) odmah mlado svetjenstvo kao pogane i publikane pred svietom nemilice osramotio!

Kaži, kad si došao, ili, jer to bi za te preveć veliko poniženje bilo, kad si pred se pozvao mlade svetjenike, te kad si ih ukorio medju njimi i tobom? —

Kad si uzeo dvojicu ili trojicu sviedokah? i kad si càrkvi prijavio mahne mladih duhovnikah?!

Digitized by Google

Da li je taj način za uklonit onu bi reć obću misao svietovnih ljudih, da su se sadašnji svetjenici u same Farizee i Jezuite pretvorili?

Da li je taj način ovu misao ukloniti, kada ti u potaji svietskomu čovieku daješ metlu u ruke, da omete i očisti oltare božje od niekakvog praha mladjih svetjenikah?

Misliš li ti da nije š njom oderao takodjer mnogo zlata iste càrkve i potavnio najliepšu boju?

Misliš li, da ta tvoja osveta nije prouzročila suze na licu mile majke càrkve naše? kad si kod prostijih uzeo poštenje mladomu svetjeničtvu, kakovu si vriednost njegovim riečim na prodikaonici podělio? misliš, da si tebi, mili moj starče! time koristio? da li neznaš, da sviet uz zeleno, što su mladi duhovnici, mnogo radje suho, što su stariji, na vatru loži?

Ako mladje službenike càrkve radi tretjeg glavnoga grieha sviet odviš krivo osudjuje, da li neznaš, starče moj, da sviet niekojim starim božjim službenikom k tretjemu još pàrvi i drugi izmedju onih sedam griehah nemilice, i vierujem, mnogim i mnogim veoma krivo dodava?! —

Ali kazat ćeš, da sam to isto i ja ovim dielcem učinio. No ja zajedno izpričavam, da tomu sadašnji svetjenici krivi nisu, te zato i lieka tražim.

Neprenavljam se, tako mi Boga i viekoviečnog blaženstva! — neprenavljam se, već u istini razcviljeno mi je sàrce, što si ti tako pakleno najplemenitija čuvstva ubijao!!

Uvieke sam za istinu viečnu i poštenje živio; i ovo je bila jedina hrana duši mojoj na zemlji: pa kako moram uz

Digitized by Google

toliku bratju moju u ovo vrieme, kad je svakomu domorodcu razcviljeno sàrdce, (stojimo bo medju životom i smàrtju) u ovo, velim, vrieme od tebe tako pogàrdjen biti, čim se ova pogàrda hàrvatskoga duhovničtva po cielom svietu putem novinah raznaša. —

Neka ide svaki i neka se obaviesti kod stada moga da li si, starče moj, bivši možebiti kroz mnoge godine na ladanju pastir, više se požàrtvovao ti ili ja, koi sam i zdravje i imetak moj pogubio na toliko, da skoro nije moje ni ovo ruho, koje na sebi nosim!

Ali nespočitavam ni Bogu ni ljudem, pače to kažem da za milosàrdno sàrdce moje jedinomu Bogu zahvaliti moram; niti je to moja zasluga, već božja milost, da sam se nad sirotinjom od mojih ovacah prije gorko razplakao, — nego li triebovao ona, kojimi su meni po propisu dužne bile, jer sirota bi bila morala od svojih ustih odtàrći, da meni dade, dok su medjutim mnogi stari zlatari svakovàrstnim silovanjem džepe si napunili.

Neponosim se time, jer, što daruje desna, neka neznade lieva, već u gorkosti duše moje kažem na obranu tako ranjenog poštenja moga; ranjenog, velim, pitanji, „*da li mi* naše malenkosti dielimo sa sirotami?“ „da li dužnosti naše ovàršavamo u posvetjenju sa ljubavjom i u navieštivanju rieči božje?“ „da li i druge sve dobrih pastirah duhovnih sposobnosti imademo? —“ „da li se morda gorje neponašamo, nego svietovnj ljudi?“ „pa da li fabrike bezkućanikah i bludničtva u našoj domovini podignuti namieravamo?“

Takovu smo, mila bratjo moja, sramotu za naše požàrtvovanje zaslužili, dok on, koi nama to predbaciva

Digitized by Google

niti se nije možebiti pàrstom taknuo onoga, što nam na ramena nalaže i što smo mnogi (ako ne možebiti svi) i bez njegovih opomenah s ljubavju podnosili!

Ovakovi svetjenici, kako su u novinah narisani, mogu 'samo niekojih duhovničkih boljarah prilizavci biti u Zagrebu gradu; — a nipošto oni došavši od stada svoga po svete pomasti za stado svoje svetjenici, koji su se u velikomu tjednu u istomu gradu sakupili bili.

Vi stari otcevi svetjenstva, nekate se raztužiti na ovo očitovanje moje!

Vi znate, da vas ja duboko štujem u sàrdcu momu!

Zato nemislite, vi višji častnici! koji ste zenica od oka càrkve, stare mile majke naše, nemislite da ja namieravam potamniti krunicu vaših zaslugah, koju zadobiste trudom mnogih lietah, koju stekoste po *višjem* dostojanstvu!

Nedàržite moje suze za drugo, nego li jesu; već je primite onako, kako sam je raztočio u čuvstvu poštenja i gorkosti duše moje.

Vi sámi znate da su to stvari velike; — (samo potištenomu duhu se čini da su to malenkosti) — jer uvriedjuju poštenje svakoga i sliednjega od novijeg vieka tako svetjenika, kako i svietovnoga duha, koi se je posvetio dobru čoviečanstva.

Kao što i ja osudjujem to, što je nietko izdao poslanicu (bila ona dobra ili zla) od preuzvišenoga gospodina biskupa odpravljenu konsistoriju zagrebačkomu, te ju je dao u novinah publicirati; ovako pogardjenje pred svietom svih mladih duhovnikah, možebiti radi tog jednoga, màrziti moram.

I vi sami znate, da nije dobro mladi naraštaj pred svietom gàrditi već s toga, što će sviet reći, da jabuke

Digitized by Google

nepadaju daleko od vlastitoga stabla; a time bi stare i mlade jednako gàrdio.

Ta budite uviereni, da vas znadu razumniji mladi svetjenici bolje štovati, nego svi ini laskavci, tamni pametju i sardcem svojim.

Budite osviedočeni, da vas i ja, ne radi kakve koristi, već u čistoj mojoj ljubavi i saviesti s cielim sàrdcem proštimavam.

I to velim, da koi nepriznaje tolike žàrtve vaše za mili dom i narod naš, koje postaviste na sveti žàrtvenik domovine; on nije vriedan da ga nosi zemljica càrna. Medju ove dobročinitelje naroda osobito brojim veliki broj osobah iz kaptola zagrebačkoga.

Ali što govorim i vrieme tratim, kad je ipak niekojih zlih svetjeničkih duhovah tolika izopačenost, da me budu radi istih ovih riečih osudili!!!...

U duhu predvidim sva kovàrstva njihova. Ali neka osude milim Bogom!

Ja sam im bio tàrn u oku od početka, valjda ću biti i do svàršetka; pa ipak nikakav gnjev prama njim nenosim za da im se osvetim; jer mi nije drugo prirodjeno, nego pomilovanje prama nepriateljim mojim.

Ja sve ostavljam duhu vriemena, i sjajnim zrakam od istine, koja se dan na dan bolje razvija.

Ova dvoja jedino uzmognu pravedne ljude opravdati onako, kakono valja; — a koi se s potištenimi sriedstvi osveti, nad njime će se prije ali kasnije osvetiti duh istine viečne.

Mnogi su moje domorodne trudove jur iz početka god. 1831 odsudjivali, koje su ipak danas isti oni stari moji protivnici tielom i dušom prigàrlili. — —

Digitized by Google

Valjda će se to i sa mojim sadašnjim predlogom smierajućim na ukinutje bezženstva, tako dogoditi.

Ja sam u svemu kroz sve vrieme života moga jedan isti. Svakoga čovieka gledaju svakojaki ljudi u svakojakih slikah i prilikah. Kako je koi sám, tako i misli o drugimi; dobar dobro, zao zlo.

Ako i mene nije taj udes mimoišao, moja saviest je ipak sveudilj dobra i kriepka, tako da, ako sav sviet prepadne, ona se neće prepasti.

Medjutim zlo bi razumio rieč ovu, koi bi rekao, da bi ja zato morao život svoj izvàrći pogibeli, bez da time koristim ikojoj slici božjoj.

I ptičica pàrhne u zrak, te po njemu krili plovi, i càrvić se po travi i grudju vere, provlači i krije, kad mu životu pogibel prieti.

I Isukàrst sám rekao je učenikom svojom, koji su jamačno imali čistu saviest: *„Kad vas proganjali budu u jednom gradu, biežite u drugi.“* (Mat. X. 23,)

Taj saviet Isusov, koi nas uči: kako da izbavimo od pogibeli naš život ondie gdie nije pomoći od nikuda, valja da i ja i svatko drugi sliedi dotle dok druge okolnosti nezahtievaju, da se ukupne sile ujedine za slavu božju, za obće dobro naroda i otačbine sladke.

I primier nam je o tomu dao Isus. On je u jerosolimskoj càrkvi izpremetao stolove i klupe onih, koji su mienjali novce, kupovali i prodavali golubove i tako je hram božji oslobodio od onih, koji su iz njega učinili pećinu hajdučku.

I danas vidimo oslobadjati hram božji, koi je domovina naša, od onih, koji u istomu hramu kupuju i prodavaju našu bratju, naš mili narod, našu diedovinu

Digitized by Google

a i svu ostalu slavjansku diecu kano krotke golubove, kojim namieravaju okrutno svezati kreluti napriedovanja njihovoga.

I danas čujemo po primieru Isukàrsta, našega miloga spasitelja, vapiti slavjanske narode: *Pisano jest: kuća naša će se zvati kućom naših glasovah, naših molitvah, svega dobra i sviuh slastih duhovnih: vi pako iz nje učiniste, da bî do sad špilja razbojnička; ali doć će vrieme, da sliepi i hromi, kao što jednom hàrliše k spasitelju; tako će i u nas u càrkvi gospodovoj pristupiti k žàrtveniku ljubavi i prosviete, i tada zacielit će im bolne rane njihove i ozdravit će sasvime.* —

Digitized by Google

DIO VII.

U proročanskomu bi reć duhu, u kojem sam već tolikim toliko putah kazivao istinu budućih vriemenah, ćutim se ganuta da pozovem sviet savkolici, da polag načela *slobode, jednakosti i bratinstva* s ljubavju se vrati brat k svomu bratu, sin k otcu, kći k svojoj miloj majci, bila u bielomu svietu ma kako na široko i daleko.

Neka svi kàrstjenici u jednu càrkvu stupe, kojoj je temelj jedina ljubav sladka; viera bo polag Pavla Apostola bila i tolika, da bi visoke gore š njom prestaviti mogao, ništa nije bez svete ljubavi.

Neima te neima niti s ove niti s one strane šinjeg mora prave Isusove ljubavi, niti u istoku niti u zapadu, ni od juga ni od sievera, gdiegod se nepušta svakomu svoje, gdiegod neživi načelo. *„Učinite ljudem sva, koja hoćete da i oni vam učine; a što nećeš da se tebi učini, neučini ni ti drugomu.“*

Gdiegod ovo neobstoji, tamo vierujte mi, nije pravoga kàrsta.

Puci zemlje! vieru ste branili a braneći vieru izgubili, zakopali ste ljubav!

To se je tako dogodilo zato, što se našlo medju vami ljudih samoživih, koji su pod izlikom viere branili svoje boljarstvo, a za ćistoću kàrsta nisu marili.

Digitized by Google

A od kad je medju četirimi strani svieta izčeznula čistoća kàrsta, kao dàrvo od najveće slobode, nestalo je prave ljubavi kàrstjanske, koja bi narode u jedno stado pribirala.

Nestalo je ono, da se svako janješce svojom vunom odieva, da svoje potrebe svojim glasom izjavi i da se sakupi oko mile majčice svoje i kod nje sladke boravi dane života svoga.

Zaludu tražiš, zaludu željkuješ, da, kao što sve zviezde na nebu, jedna veća druga manja, dobivaju sve jednaku svietlost od svim obćenitoga božjega sunašca, da tako sve ovčice božje uživaju jednu istu obćenitu hranu, to jest medjusobnu ljubav, ovaj sveti porod živoga Boga!

Ovaj sjajni nebeski pastir, sunce božje, koje u visokoj modrini ljubezno pase na zrakah luči svoje tolike zviezdice, opominje nas dan na dan, da i na zemlji budu svi narodi, svi ljudi, kano tolike zviezde duševne, u medjusobnom porazumljenju jednaki, medju sobom složni i u bratinskoj ljubavi.

Da kao jednoga otca sinovi budemo svi jednaci, da dobivamo svi topline, svietlosti i snage od sunašca božjega, ljubavi kàrstjanske, koja je svakomu i sliednomu jedna ista mila majka, kano božja dievica Maria.

Dàržimo se toga i onda bude i zemlja i more svim ljudem samo jedan slobodan, slavni, sladki zavičaj, i u njemu jedna ovčarnica i jedan pastir. —

(Dalje će sliedit kasnije.)

Opazka. U početku D. VI., miesto „*Pavao Tinut*“ ima se čitati: „*Pavao Timoteu.*“

Digitized by Google

„Kip Domovine u početku lieta 1831.“

(U hèrvatskom provincialnom nariečju.)

Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srećno!
Najmre kad vre nit' cveta v dolici,
Nit već zelenog lista v gorici,
Nit bi gde videt z grozdekom tèrsa,
Nit poljodeljcu odpèrta pèrsa
Nego svu goru sédu postati
A v polju drobnih ptičic nestati,
Videti k tomu, kak marhu hrani,
Kak muž prot zimi z bundom se brani
I čuti Vuka, kak strašno tuli,
Kak koru gladen hrastovu guli.
Staro, znaj, leto da je gotovo,
Koje nut zniklo, vidimo novo.
Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srećno! —
Neg jel' nam drugo ovak tam zajde,
Jel' mozt nas predi tamo nenajde;
Al nam pak takvu porodi tugu,
V kojoj življenje bu nam predugo.
Nut to z vidjenja, vu ovoj noći,
Koje sem imal, bojat se moći!
Koje kad v pesmi kanim van dati,
Sèrdce od plača nemrem zdèržati:

Digitized by Google

Vre bil ostavil mesec planine,
Da nosi svetlost v nizke doline,
Sve bilo tiho, i noć gluboka
Jedinog šumet čul bi potoka;
Na jedenput pako nut od polnoći —
Puhnuše veter — iz cele moći,
Oblake sim tam razpreztre čèrne;
Hoće da nebo z zemljum prevèrne;
Isti Nèptun vre — sam se začudi,
Kad mu prez znanja morje se budi, —
Ar vre tjam Dunaj z slapmi v zrak djiple,
Hoće, da Savu z muljem zasiplje;
Som vre z mustači gizdavo miže,
Lampe prot savskim ribicam zdiže;
Vre nut i pozoj*) v zraku putuje,
Vse zlo prot samoj Savi šetuje;
Mesec potemne svetlost neztane,
Zemlja i drevo tužno postane!
Nut pako drage kip Domovine,
Da svoje zpeće pobudi sine,
Zmed gór po ravnoj javčuć dolici
Vidi se k savskoj letet vodici.
Al' kakva bila pretužna mati?
Jel' duh, il vila, nije poznati,
Ona, ka negda je na stolicu
Kraljevsku sesti mela pravicu; —
Nit' već na glavi korunu zlatu,
Nit' ima zlatni lancek na vratu,
Nit' joj po pèrsah gjungj se preleva,
Nit' baršun telo njejno odeva.
Ni već na pèrstih dragog kamenja;
Da je kraljica neima znamenja;
Nego (kaj bolje naj sèrdce rani
Onog', koj mater svoju nebrani)

*) To jest: laži.

Digitized by Google

Z slamicum kitu nosi povitu,
A glavu z čèrnum pečum pokritu,
Ter tak žalostna sim tam se trudi,
Hoće, da sinke svoje prebudi;
Ali kad vidi nje tvèrdo spati,
I za zlo vreme ništa neznati,
Sebe pak samu v tulkoj tmici
Kad se premisli kakti v temnici, —
Kaj bu sad' delat'? v sèrdcu se pita,
Ter na kolena tužna se hita,
Ar nit človeka kakvo znamenje,
Nit je gde živo čuti stvorenje,
Nit je gde zpazit huticu moći,
V kojoj bi ognjec žaril se v noći, —
I kaj još bolje čudi se, v zraku
Sove *) — v tak čèrnom nigdi ni mraku. —
Vidi se onda, kak da bi bila
Zopet tak k sebi pregovorila:
Kad mi se anda morat predati,
I v domovini mèrtvoj postati,
Idem još mèrtveh grobe odpreti,
Kaj ak ne hasni, hoću vumreti. —

Ovak se plače, i briše lice
Ter počme v goru iti z dolice
Tamo gde negda Horvatski kralji
Svoje palače jesu imali,
Tamo gde z mehnom sada pečine
Pokrite vidiš stare zidine,
Tamo je pošla tužna bogica
Horvatske zemlje stara kraljica.
Ali kam ideš predraga mati?
Z nikem se nećeš tamo zestati,
Puste zidine v strašnoj pečini
Objimlje bèršljan sam na visini!

*) Kakti znamenje narodnog' mudrovanja.

Digitized by Google

Kad pak vre dojde počme javkati,
I takve reči od sebe dati:
„Domorodci, gde ste dragi sini?
Koji ste negda vu ovoj zidini
Pustili za me, vašu kraljicu;
Čez pèrsa vaša letet' strelicu;
Il' prah, il' pepel mesto pokriva
Il' zid, gde telo vaše prebiva,
Meč me žalosti, ah me želenje
Pepelom vašim naj da življenje!
Naj da življenje onomu kipu
Koj negda z smèrtjum branil je diku
Horvatske zemlje, živuć do groba
Za glas i ime naroda svoga!
Ar potlam žitka kak vam nestalo
I vaše pepel telo postalo
Z kraljestvom skupa glas moj prehaja,
Nit gdo vu sèrdcu zato se kaja.
Narode druge svetlost obztira,
A mene čèrna senca podpira;
Drugem vre sunce sveti po noći, —
Mû tmicu v danu tipat je moći;
Narod se drugi sebi raduje,
A z menom sinko moj se sramuje:
Vre i svoj jezik zabit Horvati
Hote ter drugi narod postati;
Vnogi vre narod sam svoj zameče,
Sram ga, ak stranjski „Horvat“ mu reče,
Sam proti sebi jel' ne šetuje,
I ovak slepec sam sebe truje.
Neg' kaj razteplјem reči po svetu
Kad je vre istom znano detetu,
Da se nepozna već Horvatica,
Misleć rodjena da je Nemica;
Nut sve vu stranjskeh senjah vre gine
A za svu mater niš se nebrine. —

Digitized by Google

Takvo je anda sad moje lice,
Takov je stališ tužne kraljice,
Takva mi dika, takvo poštenje,
Tak se dokonča moje življenje!
Ah! zakaj nis' još negda vumèrla,
Ter tak v početku grob si odpèrla,
Nebi sad v špotu takvem živela,
Da se nis tužna nigdar začela!"

Komaj to zreče v onoj puščini,
Nut čuje pucat kamen v pečini,
Osupne malo vu tmičnoj noći,
Ar kaj to bude, nevide oči;
Zatog' pak oblak v zraku razpukne,
Z mesec beli van se nalukne;
Onda podigne oči h visinu
I gleda serdčno v jednu zidinu,
Kaj sad to bude? z rukum se podpre,
I nut v pečini jen grob se odpre!
Odstupi — pazi — sèrdce ji tuče,
Zpazi, da belog nekaj van luče,
Vmir sèrdce, vmir joj' još vekše biva,
Z kem bolje duh ov van se poriva.
Nut pak sin dragi ztane pred oči,
Ona ga zpozna i suze toči,
Koje on angel taki izbriše,
Kada k njoj milo pregovoriše:
„Čul sem predraga mati kraljica,
Kakva je tebe obstèrla tmica, —
Čul sem tvog glasa vu ovoj noći,
Nemoj zdvojiti, hoću pomoći:
Hodi predraga tvoje krivice
Nosi do banske v Zagreb stolice;
Gde kad buš vidla, da sablje pašu,
I velikaši v spravišće jašu,

Digitized by Google

Pazi! tam dojde jen z moje kèrvi
Koj za tve dobro svigdi bu pèrvi;
On domorodec Kušević zvani,
K njemu se vteci, on te naj brani.
Nut, kak to z reče, tiho prehadja,
I kakti sunce k grobu zahadja!
Onda pak mati njega objeti
Hoće, ter željno v naručaj deti,
I vre se nagne, da ga ogèrne
Nut praznu tmicu k sebi pogèrne,
Ar mesec v hipu v oblak se skrije
I njega v grobu kamen pokrije.
Onda plačuća k grobu si stane
Čekajuć, doklam Zorja postane.

Pavel Stoós.

Na ovaj „kip domovine“ primetio je učrednik „Danice“ g. Lj. Gaj god. 1835 sliedeću opazku:

„Ova iz glubline plemenitoga sèrdca zvirajuća vitia (carmen), koju naš gorepodpisani domorodni vitnik nekuliko na dalje speljanu gospodinu Jožefu Kuševiću ondašnjemu trojjednoga kraljevstva meštru protobilježniku, kakti velikomu domorodcu i početniku knjige: *„De municipalibus juribus et statutis regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae“* dostojnim načinom alduval je, očituje milo skupa i zresno ćutenje pravično raztuženoga horvatskoga domorodca zvèrhu žalostnoga stališa predrage otčevine, vu onoj za naš naravski jezik i za našu narodnost kruto pogibeljnoj i dvojmbenoj dobi. Na kuliko pako kip ov po živi istini zrisan je, to i vsu njegvu nutèrnju vrědnost najbolje spoznati priliku imal sem, kada bi ga bil jednoć isto leto 1831 vu Peštu (kakti diak) nekojem vrednem Bugarom na glas čital, koje premda od naše domovine u vsakom pogledu daleko oddružene Slavenske brate stara Horvatska Kraljica tak jako ganuše, da se med njimi dva navlastito poštuvani starci od súz, kojeh nigdar zabil nebudem, zdèržati nisu mogli; ter ja sem jih na njihovu opet ponovljenu prošnju istu prekrasnu vitiu trikrat zapored čitati moral. Ćutenja, koja onda moje sèrdce zavjimala su, svigdar mi se povraćaju, kada ov kip pogledam, i zato kaj bèrže pašćim se, da ga vu ovu našemu milomu rodu posvećenu knjigu spravim.“

Digitized by Google

Digitized by Google

U ZAGREBU.

Tiskom narodne tiskarnice dra. Ljudevita Gaja.

—

1848.

7. XI. 1929

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

A. GAVRINĚV
KNIHARSTVÍ
— KOŠICE —
BROŽÍKOVA 15.

Digitized by Google